

**УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ - СКОПЈЕ
Студиска програма: Педагошки науки**

Организација на наставниот процес и однесувањето на учениците

- Магистерски труд -

Ментор:

Проф. Д-р Наташа Ангелоска - Галевска

Кандидат:

Христина Ѓоргиевска 5377/21

Скопје, 2025

СОДРЖИНА

СОДРЖИНА	2
АПСТРАКТ	5
ВОВЕД	7
I. ТЕОРЕТСКИ ПРИСТАП КОН ПРОБЛЕМОТ НА ИСТРАЖУВАЊЕ	9
1. ТЕОРЕТСКИ ОСНОВИ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО	9
1.1. Поим и дефинирање на проблемот	9
1.1.1. ОРГАНИЗАЦИЈА НА НАСТАВАТА И ТЕХНИКИ НА УПРАВУВАЊЕ СО УЧИЛНИЦА	10
1.1.1.1. Почеток на наставниот час	10
1.1.1.2. Соодветен распоред на седење на учениците	11
1.1.1.3. Справување со надворешни пречки	15
1.1.1.4. Воспоставување јасни правила и процедури	15
1.1.1.5. Благипремени од еден во друг дел од наставниот час	16
1.1.1.6. Зборување на учениците	17
1.1.1.7. Задавање домашни задачи	17
1.1.1.8. Одржување на динамиката за време на наставниот час	18
1.1.1.9. Пауза за време на наставниот час	19
1.1.1.10. Крај на наставниот час	19
1.1.2. ОДНЕСУВАЊЕТО НА УЧЕНИЦИТЕ	19
1.1.2.1. Причини за непримерно однесување кај учениците	20
1.1.2.2. Превенција на непримерното однесување	21
1.1.2.3. Справување со непримерното однесување	22
1.1.2.4. Употреба на награди и казни	24

1.1.3. КЛИМА ВО УЧИЛНИЦАТА	26
1.1.3.1. Училишната клима и климата во училницата	26
1.1.3.2. Мерење на училишната клима и климата во училницата	27
1.1.3.3. Создавање пријатна средина во училницата	28
1.1.3.4. Три вида клима во училницата	29
1.1.3.5. Очекувањата на наставникот	30
II. МЕТОДОЛОГИЈА НА ИСТРАЖУВАЊЕТО	35
ПРЕДМЕТ НА ИСТРАЖУВАЊЕ	35
ЦЕЛ И КАРАКТЕР НА ИСТРАЖУВАЊЕТО	35
2.1. Основна цел на истражувањето	35
2.2. Карактер на истражувањето	36
ЗАДАЧИ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО	36
ХИПОТЕЗИ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО	37
ВАРИЈАБЛИ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО	38
МЕТОДИ, ТЕХНИКИ И ИНСТРУМЕНТИ НА ИСТРАЖУВАЊЕ	38
СТАТИСТИЧКА ОБРАБОТКА НА ПОДАТОЦИТЕ	40
III. АНАЛИЗА И ИНТЕРПРЕТАЦИЈА НА ПОДАТОЦИТЕ ОД ИСТРАЖУВАЊЕТО	42
3.1. Анализа и интерпретација на резултатите добиени од прашалникот за наставници	43
3.1.1. Прв дел - Демографски податоци	44
3.1.2. Втор дел - Техники за управување со училницата што ги користи наставникот	47
3.1.3. Трет дел - Клима во училницата	51
3.1.4. Четврти дел - Однесувањето на учениците	54

3.1.5. Петти дел - Стратегии	58
3.1.6. Одговори од квалитативен тип - описни одговори	62
3.2. Анализа и интерпретација на резултатите добиени од прашалникот за ученици	67
3.3. Дискусија на резултатите	72
БИБЛИОГРАФИЈА	78
Прилог 1.	87
Прилог 2.	97

АПСТРАКТ

Академските постигнувања и однесувањето на учениците и ефикасноста на наставниците се директно поврзани со концептот на управување со училиштата и училиницата. Наставниците се клучот за квалитетот на учењето и однесувањето во училиницата. Управувањето со училиницата се однесува на широк спектар вештини и техники што ги користат наставниците за да ги поттикнат учениците да бидат организирани, уредни, фокусирани, внимателни и академски продуктивни за време на часот. Управувањето со училиницата е збир на стратегии на наставниците кои создаваат и одржуваат мотивирачка, продуктивна околина за учење и уредна дисциплина.

Организацијата на наставата е сложена, комплексна и одговорна работа за која е задолжен наставникот, поради што неопходно е да поседува одредени знаења, вештини и техники кои ќе му помогнат во ефикасното менаџирање на истата. Сложено е поради тоа што наставникот е исправен пред групи и индивидуи, пред ученици кои произлегуваат од различни социјални средини, култури, аспирации, и сопствени и на нивните родители, а пред сè од различните стилови на учење. Управувањето со училиницата подразбира адекватен избор на методи, правење ефикасен план за учењето и подучувањето, поставување краткорочни, среднорочни и долгорочни цели кои се реално остварливи и во согласност со реалните потенцијали на учениците.

Целта на ова истражување, во рамки на магистерскиот труд е да се согледаат различните техники на наставниците за управување со училиница во основните училишта и како истите влијаат врз ставовите, однесувањето на учениците и комплетната атмосфера во класот.

Клучни зборови: техники на управување со училиница, основно училиште, однесување на ученици.

ABSTRACT

Academic achievement, student behavior, and teacher effectiveness are directly related to the concepts of school and classroom management. Teachers are the key to the quality of learning and behavior in the classroom. Classroom management refers to a wide variety of skills and techniques that teachers use to encourage students to be organized, orderly, focused, attentive, and academically productive during class. Classroom management is a set of teacher strategies that create and maintain a motivating, productive learning environment and orderly discipline.

The teacher is in charge of managing a classroom, which is a difficult, responsible job. As such, he needs to have certain knowledge, abilities, and approaches to enable her/him to manage the classroom effectively. The complexity stems from the fact that the teacher must be correct in front of both groups and individuals, as well as many students with varying backgrounds, cultures, and aspirations—both their own and their parents'—and, most importantly, diverse learning preferences. Managing the classroom entails selecting appropriate teaching strategies, creating an effective lesson plan, and establishing short-, medium-, and long-term objectives that are in keeping with each student's actual potential.

The purpose of this research and this master's thesis is to perceive the different techniques teachers use for classroom management in elementary schools and how they affect the attitudes, behaviors, and overall atmosphere of the class.

Key words: teacher's techniques, learning environment, primary school, student development.

ВОВЕД

Во современите педагошки концепти наставникот не е во центарот на вниманието на часот, туку е повеќе фасилитатор и активатор. Со ваквата позиција, неговата улога е уште посложена бидејќи мора да управува со многу повеќе информации во неколку различни области и знаење. Сложеноста не произлегува само од количеството на информации кои треба да им ги пренесе на учениците, туку и од организацијата и апликацијата на теоријата во практична ситуација. Со други зборови, наставникот со своите знаења од областа што ја предава, како и од педагогијата, психологијата, дидактиката и социологијата треба да им помогне на учениците да ја научат содржината или предметот што го предава.

Значи, иако сите настани во училницата се фокусирани на ученикот, сепак наставникот е оној којшто ја осмислува и диригира целата ситуација. Наставникот е оној кој ги креира и избира соодветните активности на часот коишто се однесуваат на групи ученици или ученици-поединци и кои најдобро ќе одговараат на нивните потреби, интереси и капацитети.

Затоа од оваа причина важно е да се истражува како техниките за управување со училница на еден наставник влијаат врз целокупната атмосфера на еден клас. (Скривенер, 2017, стр. 1-5)

Техниките коишто ги користи наставникот треба да бидат корисни и ефективни и така да се создаде училница каде што наставникот и учениците можат да работат заедно и да зборуваат или да се слушаат меѓусебно, на таков начин што е исполнет со почитување и поддршка.

Управувањето со училницата претставува начин на кој наставникот може да управува со учењето на учениците, организирајќи и контролирајќи го она што се случува во истата. Од тоа како управува наставникот со училницата, зависи и

создавањето индивидуална работна атмосфера во неговиот клас - какво е чувството да се биде во училница со него како наставник. Дали е тоа пријатно место за учење или е здодевно, непривлечно и неинспиративно? Тоа го одразува она што го мисли наставникот за подучувањето и за учењето, за учениците и нивниот потенцијал, како и за односот меѓу наставникот и ученикот. (Скривенер, 2017, стр. 1-5)

I. ТЕОРЕТСКИ ПРИСТАП КОН ПРОБЛЕМОТ НА ИСТРАЖУВАЊЕ

1. ТЕОРЕТСКИ ОСНОВИ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

1.1. Поим и дефинирање на проблемот

Не постои ниту еден конкретен или универзален начин, со којшто би можеле да се решат сите проблеми на поединечни паралелки. Во секој индивидуален проблем, постојат многу различни карактеристики што секоја ситуација ќе ја направи единствена (што зависи од опкружувањето, културата, вклучените лица, достапното време, односите, настаните што претходеа, расположението и многу други фактори). Управувањето со училницата е доста сложено и оттаму произлегува главниот проблем на ова истражување кое гласи: ***Како организацијата на наставниот процес и различните техники на управување со училницата што ги користи наставникот влијаат врз ставовите и однесувањето на учениците и севкупната атмосфера во класот?***

За подобро разбирање на суштината на ова истражување, неопходно е да се определат и дефинираат варијаблите коишто го сочинуваат. Варијаблите во овој проект се: *ставовите на учениците, во однос на атмосферата во училницата и нивното однесување*, со статус на зависни варијабли, додека *организацијата на наставата* е независна варијабла. Во нашето истражување организацијата на наставата поокрепно ќе ја следиме преку техниките на управување со училница што ги применува наставникот.

Најпрво ќе започнеме со дефинирање на поимите **организација на наставата и техники на управување со училница**, а потоа и со **однесување на учениците и климата во училницата**.

1.1.1. ОРГАНИЗАЦИЈА НА НАСТАВАТА И ТЕХНИКИ НА УПРАВУВАЊЕ СО УЧИЛНИЦА

Организацијата на наставата може да се разгледува низ бројни аспекти. Во натамошниот текст ќе се осврнеме на дел од нив, како што се: почетокот на наставниот час, распоредот на седење на учениците во училницата, справување со надворешни пречки, воспоставување јасни правила и процедури во училницата, благи премини од еден во друг дел од наставниот час, зборување на учениците за време на наставниот час, домашна задача, динамика за време на часот, пауза и крај на наставниот час.

1.1.1.1. Почеток на наставниот час

Важен елемент за ефективно управување со училницата е наставниот час да почне навреме. Причините поради кои наставниот час може да почне подоцна се многубројни, на пример: претходниот наставен час траел подолго време, времето за играње да се развлече, хаотичен премин од игра во наставен час и неефективно управување со времето во кое учениците треба да се вратат во училницата. Иако наставникот може да си помогне и да ги отстрани овие проблеми, потребно е постоење кодекс на ниво на цело училиште, кое има за цел да го зголеми ефективното траење на наставниот час. Со цел да се избегне овој проблем, наставникот може да ги напише инструкциите на табла пред да влезат учениците, за да може веднаш да почнат со наставниот час, да ги подготви да го земат распоредот и да ги прочитаат насоките или да имаат неколку активности коишто

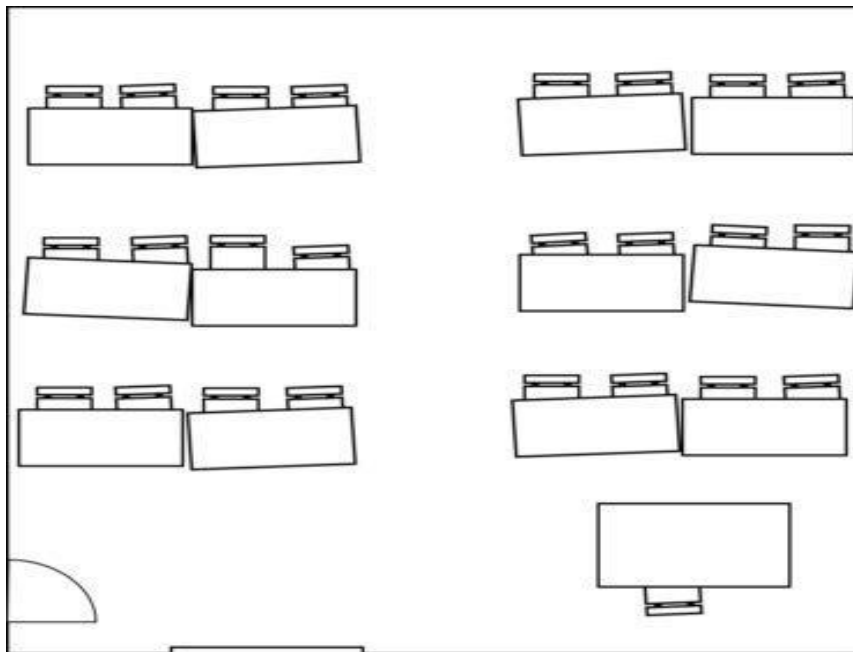
ќе почнат да ги прават веднаш по влегувањето во училницата. Исто така, важно е да постои распоред на седење од почетокот на годината, за да знаат сите ученици на кое место да седнат. (Маус и Рејнолдс, 2011, стр. 103)

1.1.1.2. Соодветен распоред на седење на учениците

Друг важен аспект при управување со училница е овозможувањето соодветен распоред за седење за време на наставниот час. Еден општ принцип е учениците да имаат доволно простор за удобно работење. Доколку се очекува движење низ училницата, неопходно е учениците да имаат можност лесно да се движат низ истата без многу турканици. Исто така, треба да има доволно простор за движење на наставникот низ училницата. При директно подучување, каде што наставникот ќе помине голем дел од времето во објаснување на содржината и ќе има интеракција со целата паралелка, сите ученици треба да имаат можност да ги гледаат и наставникот и наставните средства коишто тој/таа ги покажува. Ниту еден ученик не треба да биде свртен со грб кон наставникот (Слика 1). Ова, сепак, дозволува и поинаков распоред на седење како седење во редови, седење во полукруг или во форма на „потковица“, а при работа со ученици од помала возраст може да се применува и седење на учениците на килимчиња околу наставникот. Меѓутоа, за потребите на други видови наставни часови може да се применуваат различни начини на седење. За работа во мали групи се препорачува групите да се распоредат околу клупите, за да им се овозможи интеракција едни со други (Слика 2). Дискусијата може да се олесни доколку учениците седат околу голема маса или во круг или во полукруг (Слика 3). (Маус и Рејнолдс, 2011, стр. 104)

Слика 1: Седење во редици

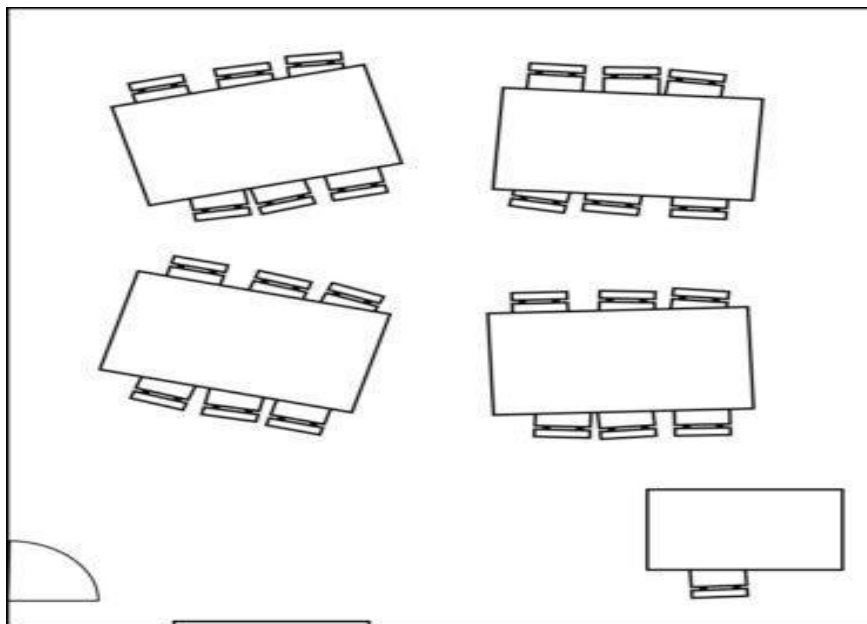
Овој начин на седење е ефикасен при настава со целата паралелка, но не и за работа во групи за соработка или при водење дискусија за време на наставниот час.

Извор: (Маус и Рејнолдс, 2011, стр. 104)

Слика 2: Седење во мали групи

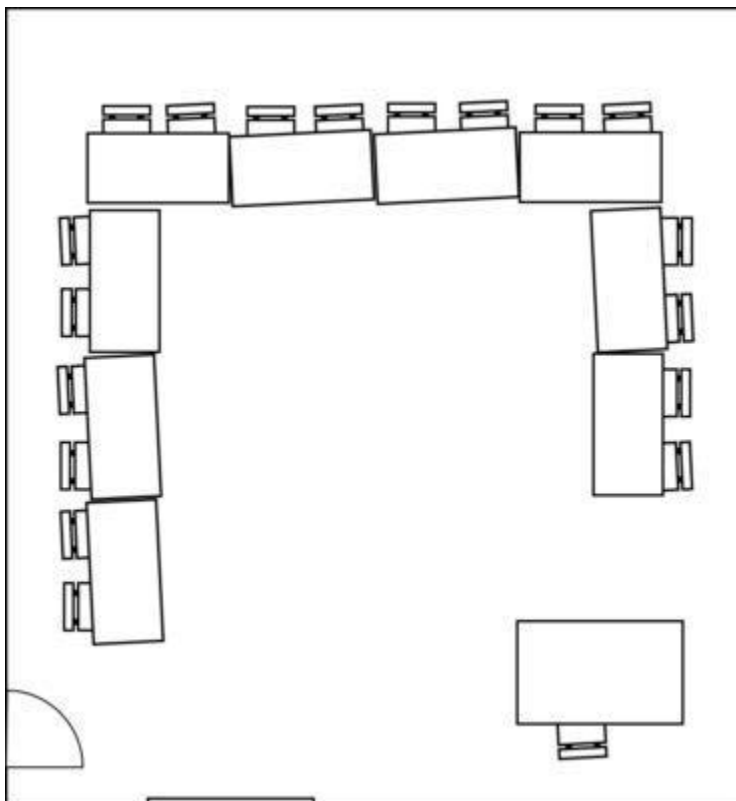
Овој начин на седење е соодветен за работа во мали групи за соработка, но помалку соодветен за настава на целата паралелка и водење дискусија за време на наставниот час.

Извор: (Маус и Рејнолдс, 2011, стр. 105)

Слика 3: Седење во полукруг

Овој начин на седење е соодветен за работа во мали групи за соработка, но помалку соодветен за настава на целата паралелка и водење дискусија за време на наставниот час.

Извор: (Маус и Рејнолдс, 2011, стр. 106)

1.1.1.3. Справување со надворешни пречки

Прекините кои доаѓаат однадвор може да одземат корисно време од реализацијата на наставата. Можат да се јават во неколку форми како: доаѓање на директорот за да најави нешто, доаѓање на наставниците од другите училници со некакви прашања или ученици кои доаѓаат со различни барања. Наставникот треба да се погрижи дека тие ќе предизвикаат минимално прекинување на часот, преку нагласување јасни правила за однесување на учениците за време на прекините (како мирно седење и продолжување со извршувањето на задачата со седење) и преку брзо справување, доколку е неопходно, дури и да му се каже на наставникот или на ученикот кој влегол дека треба да замине или да се врати подоцна.

1.1.1.4. Воспоставување јасни правила и процедури

Еден од главните фактори да се обезбеди непречена реализација на наставните часови е да се воспостават јасни правила и процедури на почетокот. Правилата се поформални изјави што определуваат што им е дозволено на учениците да прават и што се очекува да не прават. Процедурите се помалку формални договори, коишто определуваат како да се одвиваат работите во една училница. За да функционираат правилата и процедурите, тие треба постојано да им се повторуваат на учениците. Подобро е наставниците да промовираат помал број јасно поставени и конзистентно применувани правила, отколку да се наметнуваат голем број правила и процедури кои потешко ќе се применуваат. Научените правила треба да станат рутина и автоматски дел од однесувањето на учениците. Ова бара нивно добро поставување уште од самиот почеток на учебната година. Важно е наставникот, покрај тоа што ќе им ги посочи правилата, да им ја објасни и причината зошто постојат тие правила. Најважен фактор што треба да се земе предвид кога се воспоставуваат процедурите и принципите е да

постои сигурност дека тие се применуваат доследно. Доколку тоа не е случај, правилата наскоро ќе бидат прекршени.

1.1.1.5. Благипремини од еден во друг дел од наставниот час

Еден од главните начини да се обезбеди максимално време за работа на задачите е да не се губи премногу време во преминот од еден дел од наставниот час во друг, на пример, кога се реализира нова наставна содржина со целата паралелка, па се преминува на индивидуална вежба од истата содржина. Ова може да биде особено тежок проблем доколку учениците треба да се преместуваат од еден во друг дел во училницата, како кога треба да се преместуваат од седење на под до седнување на масите или кога треба да земат материјали како работни тетратки и моливи. Доколку не се управува соодветно, може лесно да се изгуби време и да се одземе значителен дел од наставниот час. Премините треба да бидат колку што е можно пократки и поблаги. Најдобар начин наставникот да се справи во вакви ситуации е да се размисли за премините на задачи коишто треба да се извршуваат од учениците. Друга корисна техника е давањето знаци (пр. на учениците им се дава знак дека имаат уште пет минути да работат на активноста пред да се премине на следната). На пример, преминот на работа со целата паралелка, за време на која учениците седат во круг околу наставникот и работат со седење на нивните клупи може да се изврши по следниве правила:

1. Учениците одат до нивните маси во ред, односно прво маса број 1, па маса број 2 итн;
2. На масите, учениците земаат еден лист од средина и молив;
3. Учениците ги запишуваат нивните имиња и датумот, на горниот дел на работниот лист;

4. Учениците почнуваат со работа (Arends 1998, Borich 1996);

Друга корисна техника е давањето знаци. Знакот може да помогне да се отстрани проблемот кај учениците кои продолжуваат да работат на претходната активност откако ќе почне следната активност.

1.1.1.6. Зборување на учениците

Зборувањето на учениците за време на часот значи дека тие не внимаваат на задачата и дека лесно можат да го одвлечат вниманието на другите ученици. Затоа се важни јасните правила за тоа кога учениците смеат да зборуваат, а кога не смеат да зборуваат. Ова не значи дека зборувањето треба да биде постојано забрането. За време на работа во мали групи и некои други форми на работа со седење, работа со потивок тон може да е соодветна, но не и во случајот кога е време за презентации на целата паралелка. Исто така, треба да бидат воспоставени јасни правила за однесувањето на учениците за време на проверка на знаењата.

1.1.1.7. Задавање домашни задачи

Ефективните наставници задаваат домашни задачи коишто се поврзани со активностите од самиот наставен час. Тоа е некаква сигурност дека домашната задача доаѓа како природен дел од наставниот час, а не како нешто што е наметнато отпосле. Важно е наставникот да објасни колку е важна домашната задача и дека тоа не е само пополнување време.

1.1.1.8. Одржување на динамиката за време на наставниот час

Еден од најефикасните начини за првенствено спречување на лошото однесување на учениците за време на наставните часови е да се обезбеди непречена реализација на самиот час. Коунин (1970) опишал неколку начини со кои наставниците можат самите да ја намалат динамиката на часовите. Двата начина се однесуваат на запирање на активноста која веќе ја почнале:

- првиот начин се случува кога наставникот почнува со одредена активност, но потоа запира на половина, занемарувајќи ја и оставајќи ја да „виси во воздух“. Ова може да се случи кога наставникот ќе почне да подготвува активност за работа со седење и потоа, на пример, наеднаш одлучува дека треба да објасни нешто;
- сличен начин е брзата замена, при што наставникот почнува одредена активност, но преминува на следната пред да ја заврши првата, а потоа уште еднаш се навраќа на првата. И двата начина можат да се спречат со добар план за наставниот час од страна на наставникот.
- друг начин на којшто наставникот може да го попречи текот на наставниот час е прекумерено задржување на наставната содржина. Ова ќе доведе до досада и немир меѓу учениците, а со тоа и поголема можност за недисциплина или лошо однесување.
- поделба настанува кога наставникот ги дели активностите на ситни делови на различни начини.

1.1.1.9. Пауза за време на наставниот час

Паузата се однесува на оние делови од наставниот час кога еден или повеќе ученици имаат слободно време, бидејќи завршиле порано со работа со седење или

часот завршил порано и нема логика да се почне со нова тема, или пак, учениците чекаат да им се поделат материјали или да им се вклучат компјутерите. Овие ситуации може лесно да доведат до прекин, доколку нема јасни процедури. Ефикасните наставници имаат јасни правила како: „Ако завршиш порано, оди во делот за читање и читај тивко“ или „Дојди и побарај ми лист со одговори за да ги провериш твоите решенија“. Најдобар начин да се избегне пасивното време е да се пронајдат причините за неговата појава. На пример ова може да се разреши со обезбедување дополнителни активности за учениците кои завршуваат порано со работа. Подобро е да се има повеќе достапни дополнителни вежби, отколку да остане пасивно време кое треба да биде пополнето.

1.1.1.10. Крај на наставниот час

Наставниците на крајот од часот со употреба на методи за планирање на наставните часови, оставаат доволно време за активности на крајот од часот, односно на учениците им задаваат домашна задача порано, за да не настане некаква забуна. Треба да се воспостават, исто така, правила за напуштање на училницата и да им се даде знак на учениците за да знаат уште колку време има до крајот.

1.1.2. ОДНЕСУВАЊЕТО НА УЧЕНИЦИТЕ

Прашањето на дисциплина и како да се постапува со учениците кои се однесуваат лошо е еден од главните проблеми за наставниците-почетници. Неколку студии покажале дека лошото однесување во училницата претставува главна загриженост кај наставниците во многу држави и е еден од клучните стресови при нивната работа (Akin-Little et al., 2007; Gaby, forthcoming; Ritter and Hancock, 2007). Однесувањето на учениците во училницата може да се разгледува низ бројни аспекти. Во натамошниот текст ќе се осврнеме на дел од нив како што

се: причини за непримерно однесување, превенција на непримерно однесување, справување со непримерно однесување и употреба на награди и казни.

1.1.2.1. Причини за непримерно однесување кај учениците

Непримерното однесување кај учениците може да се појави од различни причини. Некои од нив се од надворешна природа, а некои можат да бидат поттикнати од некаква ситуација во училницата. Домашните околности можат да се предиспозиција за непримерното однесување на учениците. Учениците кои доживеале или доживуваат развод на родителите, често можат да се повлечат или пак обратно, да станат недисциплинирани во училиште. Кај учениците од нестабилни средини има поголема тенденција да се немирни во училиште, особено бидејќи некои ученици можат да доживеат недостаток на авторитет и грижа во домот. Затоа училиштата треба да овозможат дисциплина, како и грижлива средина, со цел да се помогне и да се надомести она што им недостигана учениците во домот. Важно е училиштето да воспостави позитивна соработка со родителите. Развојно гледано, учениците на определена возраст (особено во раната адолесенција) ќе ја чувствуваат потребата да бидат бунтовни и да бараат внимание во училницата. Самите училишта и наставници можат да предизвикаат непримерно однесување. Имено наставните часови кои учениците ги сметаат за здодевни или за неважни можат полесно да доведат до непримерно однесување, додека кај училиштата и наставниците кои се премногу авторитативни, или пак, премногу опуштени во однос на дисциплината постојат големи можности почесто да се соочуваат со непримерно однесување на учениците. Исто така, постои и јасна поврзаност меѓу постигнувањата и однесувањето - послабите резултати често водат до непримерно однесување.

1.1.2.2. Превенција на непримерното однесување

Најдобар начин да се престане со непримерното однесување е преку превенција тоа воопшто да не се случи. Постојат голем број начини на кои училиштето и наставниците можат да им помогнат на учениците да бидат помотивирани, па оттука и да се однесуваат подобро.

- **Започнување со настава и со учење**

Лошото однесување во голем дел реално произлегува од некавалитетна настава или настава што е недоволно приспособена на интересите и на способностите на учениците во училиштето или училницата. Учењето и наставата во училиштата треба да бидат приспособени на потребите и на нивото на развој кај учениците. На пример, некои ученици претпочитаат физички активности, па затоа воведувањето практични активности може да помогне. Исто така, се смета дека е поефективно привремено да се воведат пауза во која учениците ќе можат да се вклучат во физичка активност.

- **Преглед на наставната програма**

Во многу случаи наставната програма која не е приспособена на интересите на учениците може да доведе до здодевност и до бунт. Промената на наставната програма што се однесува на тоа да им се даде избор на учениците или да им се дозволи да се вклучат во активностите што се посоодветни на нивните интереси и потреби е еден од начините да се спречи непримерното однесување. Сепак, тоа не значи да се исфрлат сите посложени наставни содржини или да се откажат од клучните предмети што можеби не се популарни (како, на пример, математика и јазик).

Да се има општ кодекс во училиштето е значајно и за правилата во училницата одредени од страна на наставникот бидејќи овозможува доследност со

тоа што учениците знаат кои правила треба да ги следат за време на сите наставни часови. Овие правила може да се истакнат во сите училници и ходници.

Пример за правила во цело училиште се:

- не викај и не зборувај прегласно, туку соодветно на затворениот простор;
- слушај ги другите;
- секогаш давај сè од себе;
- слушај ги и почитувај ги другите ученици;
- не трчај по ходници;

- **Да се слушне гласот на учениците**

Вклучувањето на учениците во работата и во водењето на училиштето се покажало како ефективен начин во борбата против ненаклонетоста кон учењето. Да им се даде збор на учениците значи дека тоа ќе води до посилно идентификување со училишната заедница, а следствено ќе ја подобри мотивираноста и учењето кај учениците. Постојат неколку истражувања што посочуваат дека лидерството на учениците резултира со подобрени ставови за училиштето.

1.1.2.3. Справување со непримерното однесување

Во самата училница има ситуации кога е поважно да се стави фокус само на непримерното однесување за да се овозможи часот да се реализира непречено и да не го попречува учењето на учениците. Во најголем број од случаите неопходно е наставниците да се справат со тоа што е можно поскоро. Помалите одвлекувања треба да се поправат брзо и со минимални напори. Еден начин да се направи тоа е преку она што е познато како преклопување, термин што се однесува на способноста на наставниците да го препознаат лошото однесување во корен, на

еден ненападен начин. Важна вештина што доаѓа со определен степен на искуство е она што Коуник (1970) го нарекол осведочува (with-itness). Тоа е способноста брзо и точно да се забележи лошото однесување и да се препознае вистинскиот ученик што го предизвикал тоа.

Еден проблем за подобрување на непримерното однесување е да се биде сигурен и да се има разбирање за различното културно потекло на учениците во училиницата, а притоа да не се протолкува погрешно.

Еверстон и Емер (1982) го предложуваат следниот распоред за справување со несоодветно однесување:

- **Прв модел за справување со лошото однесување**

- наставникот треба да побара од ученикот да престане со однесувањето и да воспостави контакт со него сè дури однесувањето не се подобри;
- наставникот треба да воспостави контакт со очи со ученикот и да го потсети што претставува примерно однесување;
- наставникот да го праша ученикот што е примерно однесување за него;
- наставникот да наметне казни за прекршување на правилото;

Друг модел за справување со лошо однесување е моделот LEAST кој предложува пет чекори за справување со лошо однесување:

- **Втор модел за справување лошо однесување (LEAST)**

- Leave it alone (игнорирај) - доколку однесувањето не стане проблематично, подобро игнорирај го;
- End the action indirectly (заврши го дејството индиректно) - давајќи му на ученикот да работи нешто друго, одвлекувајќи го од непримерното однесување;
- Attend (наставникот е посветен) - наставниците треба да се посветат на запознавање на своите ученици за да можат да дојдат до причината на проблемот;
- Spell out directions (гласно кажување на правилата) - потсетување за ученикот што треба да прави;
- Track the behaviour (следење на однесувањето).

1.1.2.4. Употреба на награди и казни

Користењето награда може да помогне да се поттикне определено посакувано однесување, додека користењето казна може да одврати определени однесувања. Постојат бројни награди што може да се искористат за да се поттикне посакуваното однесување кај учениците. Прва е употребата на пофалба. Ова е еден од најчесто користените инструменти во управувањето со училницата и може да биде високоефективна, иако не треба премногу да се користи. Наставниците можат да искористат и специфични награди, стимулации и привилегии. Наградите се појавуваат во различни форми, како на пример: освоени поени, писмо за пофалба до родителите, беџови или симболи со среќни лица, прогласување ученици на месецот итн. Привилегиите вклучуваат да се биде оправдан од некои обврски во наставата или да се дадат посебни одговорности во паралелката.

Иако користењето награди е еден од најефективните инструменти за управување со однесувањето, во некои случаи ќе биде неопходно да се користи и казна. Ваквите казни најчесто вклучуваат одземање бодови, задржување на учениците да останат во училиште за време на игра, одземање на привилегиите или давање вербално предупредување во училишната. Вообичаено, наставникот треба да почне со вербално предупредување пред да почне со посериозни казни. Иако е казната неопходна, треба да се користи како последна опција, а не како автоматска реакција кон лошото однесување на учениците. Конзистентноста е важен аспект на ефективната употреба на наградите и казните, а доколку бидат неконзистентни, ќе бидат сфатени како неправедни или неосновани од страна на учениците. (Маус и Рејнолдс, 2011, стр. 121)

- **Ефективна употреба на пофалбата**

Брофи (1981) ги развил следниве насоки за ефективна употреба на пофалбата, засновани на пошироко истражување:

Табела 1. Насоки за ефективна употреба на пофалба

Ефективна пофалба	Неефективна пофалба
-Се дава во конкретен случај;	-Се дава без потреба и несистематски;
-Се пофалува определеното однесување што треба да се поттикне;	-Не е насочена, туку општа;
-Учениците ја перципираат како убедлива, преку знаци кои посочуваат дека не е рутинска и спонтанa;	-Благо униформна, изгледа како механичка реакција без размислување;
- Како награда за определен критериум на работа;	-Наградува за малку сработена работа или учество;
-Им овозможува на учениците специфична информација за нивните	-Не овозможува информации за учениците или нивниот статус;

постигнувања;	
-Ги насочува учениците кон повисоко почитување на нивниот однос кон обврските и решавањето проблеми;	-Ги насочува кон самите себе и натпревар со останатите;
-Ги користи приоритетните достигнувања на учениците како примарна основа за споредба;	-Ги користи постигнувањата на соучениците како основа за споредба;
-Дава признание за значајниот вложен труд или за постигнатиот успех при решавање тешки задачи;	-Се дава признание без оглед на зголемениот труд;

1.1.3. КЛИМА ВО УЧИЛНИЦАТА

Климата во училницата претставува многу широк поим кој ги вклучува расположението и атмосферата која е создадена во училницата на наставникот преку воспоставените правила, начинот на кој наставникот комуницира со учениците, како и начинот на кој е воспоставено физичкото опкружување. Климата во училницата може да се разгледува низ бројни аспекти. Во натамошниот текст ќе се осврнеме на дел од нив, како што се: училишната клима и климата во училницата, мерење на училишната клима, создавање пријатна средина во училницата, три видови клима и очекувањата на наставникот.

1.1.3.1. Училишната клима и климата во училницата

Училишната клима има силно влијание врз климата во училницата, а со цел да бидат ефективни и двете мора да се надополнуваат. Училиштето треба да преземе неколку чекори со цел да помогне да се создаде топла атмосфера со поддршка. Употребата на пријатни и светли бои и декорации во училницата, можат да бидат од корист. Исто така, училиштата треба да имаат силни и строги

политики против задевањето меѓу учениците и треба да бидат отворени и да ги сослушуваат проблемите што ги имаат учениците надвор од училиштето. Климата ќе биде попријатна кога ќе има чисти и пријатни простории во училиштето (ходници, простории за јадење, училници итн.).

1.1.3.2. Мерење на училишната клима и климата во училницата

Со цел да се подобри климата во училиштето и во училницата, неопходно е пред сè да се открие каква е климата во училиштето и каде лежат можните проблеми. Важно е да се добијат информации од учениците и од наставниците бидејќи тие може да имаат различна перцепција. Фрејзер (1999) открил дека наставниците имаат повисока позитивна перцепција отколку нивните ученици. Вклучувањето на учениците за искажување на нивното мислење во однос на климата на училницата има натамошна предност бидејќи тие ќе се чувствуваат вредни и важни.

За мерење на училишната клима можат да се искористат прашалници. На пример, на учениците коишто одат во средно училиште може да им се постават прашања како:

- Што ти се допаѓа во твоето училиште?
- Дали чувствуваш некаква грижа кога одиш во училиште?
- Што би направил да го подобриш твојот успех во училиште?
- Која е пораката која би им ја испратил на твоите наставници?

На учениците кои завршуваат и го напуштаат училиштето може да им се постават следниве прашања:

- Што ти се допаѓа во училиштето?
- Кое ти беше највпечатливо искуство во училиштето?
- Кои области би сакал/а да се подобрат во училиштето?
- Која е пораката која би им ја испратил на твоите наставници?

При работа со ученици од помала возраст, употребата на прашалник е несоодветна. Еден начин на собирање информации за климата во училницата е да се замолат овие ученици да нацртаат слика за нивната училница.

На крај, можат да се дискутира за добиените резултати и врз основа на тоа да се разработи некаков план за подобрување на целокупната атмосфера.

1.1.3.3. Создавање пријатна средина во училницата

- **Односи во училницата**

Најважен аспект од климата во училницата е односот меѓу наставникот и учениците. Односот може да варира по некаков ред, од формален до неформален, од топол кон студен. Оние наставниците кои се перцепираат како личности кои имаат разбирање, кои помагаат, пријателски се расположени и покажуваат лидерство без да се многу строги, се смета дека го зајакнуваат постигнувањето на учениците и нивните ефективни резултати. Од друга страна, наставниците кои се несигурни, незадоволни од нивните ученици и ги прекоруваат, создаваат пониски когнитивни и ефективни резултати. Наставниците треба да создадат една незаканувачка средина, во која ќе се вреднуваат, почитуваат и сослушуваат мислењата на учениците. Истражувањата, исто така, ја посочуваат улогата на климата во училницата, при охрабрување на учениците кои имаат проблеми да побараат помош. Важна компонента од климата во училницата е ентузијазмот што го покажува наставникот. Доколку самиот наставник не е ентузијаст за наставниот предмет или за наставниот час што се реализира, овој став веројатно ќе се пренесе и на учениците. Кога се работи за односите, постојат два аспекта за климата во училницата кои се важни, а тоа се: емоционалната поддршка на учениците и овозможувањето релевантен и брз повратен одговор на кажаното.

- **Физичка средина**

Еден аспект на пријатната училница, во која наставникот има голема контрола е создавањето привлечен и пријатен изглед и дизајн. Шарениот и светол дизајн може да ја развесели училницата и да ја направи средината попријатна. Ова може да се направи преку изложување учебни материјали на сидовите во училницата. Климата во училницата може да биде подобрена преку прикачување на сид на некоја изработка што учениците сами ја направиле бидејќи ова може да ги охрабри учениците да бидат горди на својата работа и да бидат мотивирани. Исто така, чистите и средени училници, ходници и тоалети може да ја подобрат атмосферата во училиштето.

1.1.3.4. Три вида клима во училницата

Борич (1996) ги дефинират трите вида клима во училница што наставникот може да ги употреби на различни наставни часови. Тоа се натпреварувачка клима, клима на соработка и индивидуална форма на работа.

- *Натпреварувачка клима* - во натпреварувачката училница, учениците ќе се натпреваруваат меѓу себе за да го кажат точниот одговор. Наставникот е само судија за корекција на одговорот, а на учениците не им се наметнува никаков авторитет. Наставникот го води часот, го презентира и го организира материјалот и ја оценува точноста на одговорите на учениците. Натпреварувачката клима може да ги мотивира учениците и да води кон постигнување подобри резултати.

- *Соработка* - Во соработувачката училница, учениците се вклучени во разговор што е контролиран од страна на наставникот. Дозволено им е да разговараат и да ги изјаснат своите идеи. Во овој вид училница, постои поголем авторитет отколку во натпреварувачката, на тој начин што на учениците им е дозволено да ги презентираат сопствените мислења и идеи и да разговараат отворено еден со друг. Улогата на наставникот е да ја поттикне дискусијата, да ја

насоочи и да биде сигурен дека нема да има несогласувања меѓу учениците кои ќе излезат од контрола. На крајот на дискусијата наставникот ќе ги организира и ќе ги сумира идеите претставени од страна на учениците. Најголема предност на овој вид училница е дека ќе помогне во развојот на социјалните вештини, дружењето и соработката. Учениците уживаат да работат едни со други, што значи дека работата може да биде високомотивирачка.

- *Индивидуална форма на работа* - Последниот вид клима во училницата става фокус на индивидуалната работа. Во овој тип училница се става акцент на тоа учениците да ја сработат целата работа независно, тестирајќи се самите себе. Учениците пополнуваат задачи, додека наставникот набљудува и ги охрабрува да ги дадат оние одговори што ги сметаат за точни или погрешни. Предностите на овој вид училница се слободата што им се овозможува на учениците сами да го постигнат нивото преку работа и сами да одговараат на прашањата. Ова ќе ги охрабри учениците самостојно да ги решаваат задачите и ќе ги поттикне вештините на независно учење.

1.1.3.5. Очекувањата на наставникот

- **Кои се очекувањата на наставникот?**

Се смета дека учениците од кои наставниците очекуваат просечни резултати, ќе постигнат повеќе, додека оние од кои се очекува дека нема да постигнат ништо, исто така, ќе постигнат повеќе од очекуваното. Наставниците преку комуникација и оценување, им ги соопштуваат нивните очекувања на учениците. Наставниците обрнуваат повеќе внимание на оние ученици од кои повеќе се очекува, и им задаваат определени активности за учење.

- **Стратегии за избегнување на негативните очекувања**

Постојат определен број стратегии што може да ги примени наставникот за да си помогне себеси и за да го надмине проблемот со негативните очекувања:

- ➔ Првата е да запомни дека сите ученици можат да научат и тоа верување треба да им го пренесе на учениците;
- ➔ Наставникот треба да обезбеди можност за сите ученици да одговорат на поставените прашања;
- ➔ Наставникот треба да применува објективни критериуми во оценувањето на работата на учениците;
- ➔ Наставникот треба да внимава како ги распределува наградите и казните;

РЕЛЕВАНТНИ ИСТРАЖУВАЊА

Наставниците имаат различни улоги во една училница, но сигурно една од најважните е управувањето со училницата. Што е управување со училница? Управувањето со училница претставува начин на кој наставникот може да управува со учењето на учениците организирајќи и контролирајќи го она што се случува во училницата. Ефективното предавање и учење не може да се одвиваат во лошо управувана училница. Ако се учениците неуредни, нефокусирани и не почитуваат, и нема очигледни правила и процедури кои го контролираат однесувањето, во училницата настанува неред и хаос. Во овие ситуации страдаат и наставниците и учениците. Наставниците предаваат со мака и напор, а учениците најверојатно учат многу помалку отколку што треба. Спротивно на тоа, добро управуваните училници обезбедуваат средина во која наставата и учењето можат да се одвиваат лесно и стимулативно. Но добро управуваната училница не се појавува создава сама од себе. Потребен е многу напор за да се создаде - а личноста која е најодговорна за создавањето на истата е *наставникот*. Живееме во ера кога истражувањата ни кажуваат дека наставникот е веројатно најважниот фактор што влијае на постигнувањата на учениците. Во прилог на ова тврдење се резултатите на истражувањето спроведено од С. Пол Рајт, Сандра Хорн и Вилијам Сандерс (1997) во кое учествувале околу 60 000 ученици.

Резултатите од оваа студија документираат дека најважниот фактор што влијае на учењето на учениците е наставникот. Дополнително, резултатите покажуваат голема варијабилност во ефективноста меѓу наставниците. Авторите доаѓаат до заклучок дека може да се постигне подобрување на образованието со зголемување на ефективноста на наставниците повеќе отколку со кој било друг поединечен фактор. Доколку наставникот е неефикасен, учениците под тусторство на тој наставник ќе постигнат несоодветен академски напредок, без разлика колку се слични или различни во однос на нивните академски достигнувања.

Истражувачката Кети Хејкок (1998) ги користи наодите од ова истражување, како и други истражувања спроведени од Вилијам Сандерс и неговите соработници (на пример, Сандерс и Хорн, 1994), за да прикаже драматична слика за силното влијание што може да го има еден наставник врз постигнувањата на учениците. Користејќи квантитативни показатели, таа укажува дека учениците од класовите на наставници категоризирани како најнеефективни може да се очекува да добијат околу 52 проценти постигнати поени во текот на една година. Од учениците од класовите на наставници категоризирани како најмалку ефективни може да се очекува да добијат само околу 14 проценти поени во текот на една година.

Сандерс и неговите колеги, кои вршеле истражувања со ученици од основните училишта во Тенеси, не се единствените кои ги документираа драматичните разлики во постигнувањата меѓу учениците на часовите на кои им предаваат нискоефективни наспроти вискоефективни наставници. Хејкок (1998) известува за слични резултати од истражувања спроведени во Далас и Бостон.

Друга важна студија за управување со училница била почната во седумдесеттите години на 20-тиот век, во Центарот за истражување и развој на образование на наставниците на Универзитетот во Тексас, од тим предводен од Едмунд Емер и Керолајн Евертсон. Гледано од аспект на истражувањето на ефикасноста на наставниците, тие имале цел да ги откријат разликите меѓу наставниците, токму во однесувањето на нивните ученици кои работат или не работат на одредени задачи и ги поврзале со наставните стратегии кои ги користеле наставниците при управување во училница. (Маус и Рејнолдс, 2011, стр. 102).

Поразличен вид истражување е она кое се однесува на проучување на срединските фактори во училницата, иницирано од Коунин во доцните шеесетти години, како и подоцнежни истражувања што ги спровеле Дојл и Картер од осумдесеттите години па наваму. По исцрпни истражувања, Коунин е меѓу првите

кои сфатиле дека однесувањето на учениците не било резултат единствено на техниките на дисциплинирање кои ги применувал наставникот, туку токму на начинот на кој наставникот се справувал со управувањето со училницата. (Маус и Рејнолдс, 2011, стр. 102)

II. МЕТОДОЛОГИЈА НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

ПРЕДМЕТ НА ИСТРАЖУВАЊЕ

Предмет на ова истражување се *техниките за управување со училниците што ги користат наставниците во основните училишта, климата и однесувањето на учениците*. Предметот на истражување се проучува преку следниве негови компоненти:

- **Управување со училницата** - различни техники коишто ги користи наставникот за да обезбеди стимулативна средина за учење на учениците;
 - **Однесување на учениците** - како техниките на наставникот влијаат вез однесувањето на учениците;
 - **Клима во училницата** - како техниките коишто ги користи наставникот влијаат врз атмосферата во училницата;
-

ЦЕЛ И КАРАКТЕР НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

2.1. Основна цел на истражувањето

Целта на истражувањето е да се испитаат различните техники на наставниците за управување со училницата во основните училишта во Република Македонија и да се идентификува кои од техниките влијаат позитивно на климата во училницата и на однесувањето на учениците.

2.2. Карактер на истражувањето

Ова истражување има квантитативен и прогностички карактер бидејќи врз основа на квантитативни и квалитативни податоци се доаѓа до одредени законитости за тоа какви техники треба да се применуваат во училницата со цел да придонесат за подобра клима и подобри резултати и однесување на учениците. Ова истражување е индивидуално бидејќи е спроведено од страна на еден субјект-истражувач. Предметот на ова истражување не е ограничен само кон една научна дисциплина, туку опфаќа повеќе аспекти на согледување на проблемот и токму поради тоа е интердисциплинарно.

ЗАДАЧИ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Од вака дефинираната цел произлегуваат следниве задачи:

1. Да се идентификуваат техниките што ги користи наставниот кадар со цел обезбедување стимулативна и мотивирачка клима во училницата;
2. Да се испитаат ставовите и мислењата на наставниците во однос на обезбедување стимулативна и мотивирачка клима во училницата во основните училишта;
3. Да се испитаат ставовите и мислењата на наставниците во однос на нивната оспособеност за управување со училница;
4. Да се утврди кои техники на управување со училница најчесто се применуваат во основното образование;
5. Да се испита кои техники во училницата влијаат позитивно врз однесувањето на учениците.

6. Да се испита кои се размислувањата на учениците во врска со климата во нивните училници;
 7. Да се испитаат ставовите на учениците во однос на нивното однесување за време на часовите.
-

ХИПОТЕЗИ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Општа хипотеза:

Х - Наставниците применуваат различни техники на управување со училницата кои влијаат на однесувањето на учениците и создавањето позитивна клима во училницата во зависност од нивната зачестеност и целта на часот.

Посебни хипотези:

Х1 - Наставниците во основното образование сметаат дека методски и дидактички се оспособени да користат различни техники за управување со училницата;

Х2 - Техниките за управување со училницата имаат различна зачестеност во зависност од потребите и целите на наставниот час.

Х3 - Различните техники и методи коишто ги користат наставниците на својот час влијаат позитивно врз климата во нивната училница.

Х4 - Воспоставувањето јасни правила и процедури влијае позитивно врз однесувањето на учениците во училницата.

Х5 - Успешното одржување на дисциплината во училницата придонесува за позитивна атмосфера во училницата и подобро однесување на учениците.

X6 - Мнозинството наставниците сметаат дека користењето различни техники зависи од целта на наставниот час.

X7 - Најголем дел од наставниците преферираат да користат пофалба наместо казна за своите ученици.

ВАРИЈАБЛИ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

За подобро разбирање на суштината на ова истражување, неопходно е да се дефинираат варијаблите кои го сочинуваат. Варијаблите во овој проект се: *ставовите на учениците во однос на атмосферата во училницата и нивното однесување*, со статус на зависни варијабли, додека *техниките на управување со училницата што ги применува наставникот* е независна варијабла.

МЕТОДИ, ТЕХНИКИ И ИНСТРУМЕНТИ НА ИСТРАЖУВАЊЕ

- **Методи**

Во ова истражување во најголема мера е застапен дескриптивниот метод - за остварување на целта и реализација на поставените задачи на истражувањето.

- **Техники**

Според поставените задачи, применети се квантитативни истражувачки техники - анкетирање и скалирање со два вида примероци:

→ Анкетирање наставници и

→ Анкетирање ученици.

Со прашалникот се опфатени поголем број испитаници: 107 наставници и 135 ученици.

- **Инструменти**

Истражувачки инструменти во ова истражување се:

- Прашалник-скалер за наставници;
 - Прашалник-скалер за ученици;
-

ПОПУЛАЦИЈА И ПРИМЕРОК

Популацијата во ова истражување ја сочинуваат наставници и ученици од основни училишта, а при изборот се опфатени 5 училишта од подрачјето на Скопје и на Битола.

Примерокот го сочинуваат две категории субјекти:

- Наставници во основните училишта од одделенска и предметна настава на територија на градот Скопје и градот Битола - вкупно се испитани 107 наставници.
- Ученици во основните училишта од одделенска и предметна настава на територија на градот Скопје и градот Битола - вкупно се испитани 135 ученици од двата пола и од различна националност.

Примерокот не е репрезентативен, но се смета за соодветен за добивање на очекуваните резултати и реализација на веродостојна анализа, која дава важни податоци за техниките коишто ги користат наставниците во училиницата и нивното управување со истата во основното образование. Анкетните прашалници се испратени по електронски пат.

СТАТИСТИЧКА ОБРАБОТКА НА ПОДАТОЦИТЕ

Обработката на добиените податоци се одвиваше по следниов редослед: собирање податоци, проверка на податоците, обработка, анализа и сумирање на податоците, графички и табеларно прикажување на резултатите и анализа на податоците со постапки од дескриптивната статистика: утврдување на дистрибуцијата на фреквенција, процентуалната застапеност на одговорите, кумулативна фреквенција, пресметување аритметичка средина, компарација на резултатите добиени од различните примероци со т-тест и постапки од инференцијалната статистика.

ОРГАНИЗАЦИЈА И ТЕК НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Истражувањето е спроведено во временска рамка од почетокот на декември 2024 година до крајот на јануари 2025 година во траење од два месеца по следниов тек:

- Подготовка на прашалниците;
- Барање согласност од основни училишта во градовите Скопје и Битола за извршување на анкетирање;
- Креирање бази на адреси за испраќање на прашалниците;

- Обработка на податоците;
 - Интерпретација на резултатите и донесување заклучоци;
-

III. АНАЛИЗА И ИНТЕРПРЕТАЦИЈА НА ПОДАТОЦИТЕ ОД ИСТРАЖУВАЊЕТО

Во овој дел од трудот, фокусот ќе биде насочен кон анализа и интерпретација на добиените резултати од спроведеното истражување. Истражувањето беше спроведено во основни училишта лоцирани во градовите Скопје и Битола избрани по случаен избор, без разлика дали училиштата се од рурална или урбана средина. Истражувањето се одвиваше од почетокот на декември 2024 година до крајот на јануари 2025 година. Анализата на податоците е изработена со помош на алатките IBM SPSS Statistics и Google Sheets. Податоците се обработени со дескриптивна статистика и се претставени табеларно и графички. Со оваа анализа ќе докажеме дали може да се прифатат или отфрлат поставените хипотези. Анализата ќе биде претставена и дискутирана во 2 дела.

- 1) Анализа и интерпретација на резултатите добиени од Прашалникот за наставници;
 - 2) Анализа и интерпретација на резултатите добиени од Прашалникот за ученици;
-

3.1. Анализа и интерпретација на резултатите добиени од прашалникот за наставници

Анкетниот лист - скалер за наставници содржи прашања за практиките на наставникот за управување со училницата, гледано од три различни перспективи: техники за управување со училница што ги користи наставникот, клима во училницата и однесување на самите ученици. Прашалникот има вкупно 46 тврдења и едно прашање од отворен тип. Најголем дел од прашањата вклучуваат Ликертова скала на проценка. Одговорите на испитаниците се анализираат и интерпретираат во 5 различни дела. **Првиот дел** од прашалникот е посветен на општи, демографски прашања: пол, возраст, години на работно искуство и работна позиција (одделенски или предметен наставник). **Вториот дел** е посветен на тврдења (вкупно 9) поврзани со техниките за управување со училница што ги користи наставникот. Наставниците имаат можност да го забележат своето мислење во однос на тврдењата содржани во скалата за проценка, согласно со дадените степени, при што: 1 = Воопшто не се согласувам; 2 = Не се согласувам; 3 = Немам мислење; 4 = Се согласувам; 5 = Во потполност се согласувам. **Третиот дел** од прашалникот е фокусиран на прашања (вкупно 6) поврзани со климата во училницата, каде што наставниците го забележуваат своето мислење според истата скала за проценка: 1 = Воопшто не се согласувам; 2 = Не се согласувам; 3 = Немам мислење; 4 = Се согласувам; 5 = Во потполност се согласувам. **Четвртиот дел** е посветен на однесувањето на учениците, каде што исто како и претходните две секции, користиме петстепенa Ликертова скала за проценка. Во овој дел има вкупно 13 тврдења за коишто испитаниците треба да го искажат своето мислење. **Петтиот дел** (вкупно 14 тврдења) е посветен на различни стратегии коишто би ги применувале наставниците секојдневно во своите училници. Пример: „Користам технологија на својот час (компјутер, лаптоп, смарт табла, презентации, онлајн игри или квизови)“, „Го завршувам часот со активност за рефлексивност на наученото“, „Задавам домашна работа секој ден“ итн. Во овој дел испитаниците даваат свое мислење на различна скала за проценка, каде што: 1 = Никогаш; 2 =

Ретко (неколку пати во текот на полугодието); 3 = Често (на поголемиот дел од часовите); 4 = Секогаш. Последното прашање е прашање од отворен тип, каде што испитаниците треба да наведат неколку техники што ги користат за време на своите наставни часови, коишто придонесуваат за позитивна и пријатна клима (атмосфера) во нивната училиница. Целосниот прашалник е прикачен во овој труд во прилози - Прилог 1.

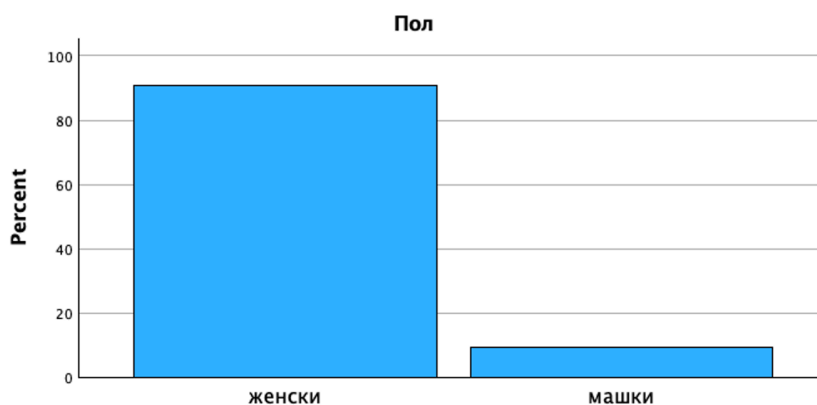
3.1.1. Прв дел - Демографски податоци

Прашалникот го пополнија вкупно 107 наставника, од кои 97 се од женски пол или процентуално еднакво на 90.7% од вкупниот број, а само 10 од машки пол или 9,3%, така што женскиот пол преовладува. Овој резултат е прикажан во табела 1 и графикон 1.

Табела 1. Полова структура на примерокот на наставници

Пол					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	женски	97	90.7	90.7	90.7
	машки	10	9.3	9.3	100.0
	Total	107	100.0	100.0	

Графикон 1. Полова структура на примерокот на наставници

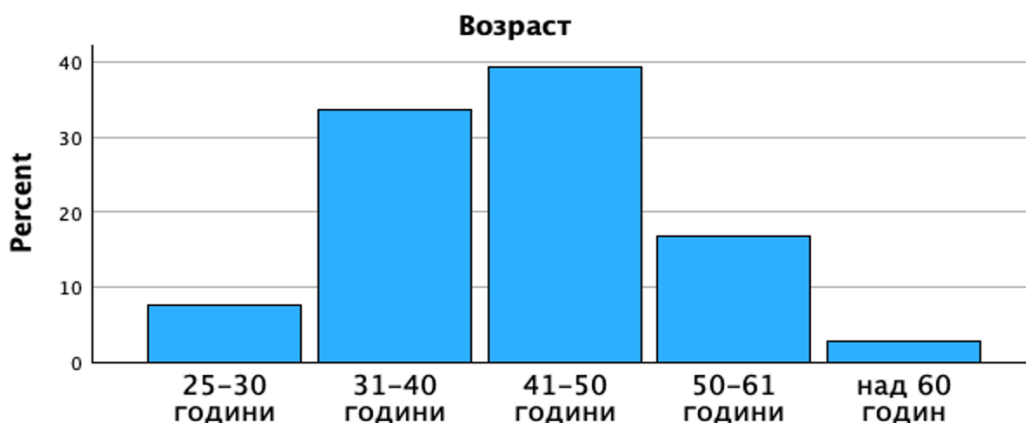

Во табелата бр. 2 и графиконот бр. 2 се претставени возрасните групи на коишто припаѓаат испитаниците. Може да се забележи дека од вкупно 107 испитаника, 8 припаѓаат на групата 25-30 години, што е еднакво на 7.5%. 36 испитаника припаѓаат на групата 31-40 години, што означува 33,6% од вкупниот број. 42 испитаника припаѓаат на возрасната група 41-50 години коишто означуваат 39,3%. 18 испитаника го пополниле прашалникот од возрасната група 50-61 година, еднакво на 16,8% и имаме 3 испитаника над 60 години коишто означуваат 2,8% од вкупниот број. Од оваа анализа може да заклучиме дека најголем број од испитаниците припаѓаат на возрасната група 41-50 години.

Табела 2. Возрасна структура на примерокот на наставници

Возраст					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	25-30 години	8	7.5	7.5	7.5
	31-40 години	36	33.6	33.6	41.1
	41-50 години	42	39.3	39.3	80.4
	50-61 години	18	16.8	16.8	97.2
	над 60 годин	3	2.8	2.8	100.0
	Total	107	100.0	100.0	

Графикон 2. Возрасна структура на примерокот на наставници

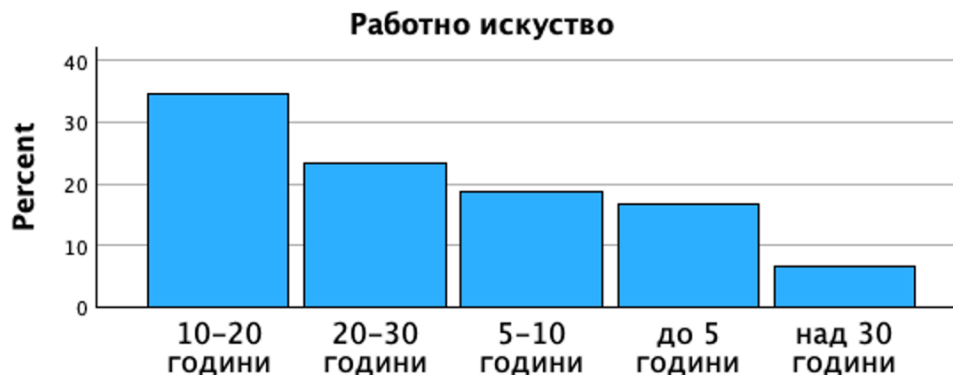

На следната табела 3 и графикон 3 се претставени годините работно искуство на наставниците. Може да се забележи дека најголем процент - 34,6% или 37 испитаника имаат од 10 до 20 години работно искуство во настава. Следно 23,4% или 25 испитаника имаат од 20-30 години работно искуство. 20 испитаника или 23,4% имаат од 5 до 10 години работно искуство како наставници. 18 испитаника или 16,8% од вкупните 107, имаат до 5 години работно искуство. И 7 испитаника или 6,5% имаат над 30 години работно искуство.

Табела 3. Структура на примерокот на наставници според работното искуство

Работно искуство					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	10-20 години	37	34.6	34.6	34.6
	20-30 години	25	23.4	23.4	57.9
	5-10 години	20	18.7	18.7	76.6
	до 5 години	18	16.8	16.8	93.5
	над 30 години	7	6.5	6.5	100.0
	Total	107	100.0	100.0	

Графикон 3. Структура на примерокот на наставници според работното искуство

Во табела 4 и графикон 4 се прикажани податоците според работната позиција во училиштето. 64 испитаници или 59,8% се одделенски наставници, додека пак 43 или 40,2% се предметни наставници.

Табела 4. Структурата според работната позиција на наставниците вклучени во примерокот

Работна позиција во училиштето					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Одделенски наставник	64	59.8	59.8	59.8
	Предметен наставник	43	40.2	40.2	100.0
	Total	107	100.0	100.0	

Графикон 4. Структура на работна позиција на наставниците вклучени во примерокот

3.1.2. Втор дел - Техники за управување со училницата што ги користи наставникот

На следната табела 5 и графикон 5 може да се забележат техниките за управување со училницата кои наставниците најмногу ги користат во својата училница: вклучување на учениците во процесот на воспоставување правила, користење различен распоред за седење во зависност од целите на часот, информирање за очекувањата од учениците за време на часот, различно позиционирање на наставникот во училницата и навремено започнување на часот. Наставниците сметаат дека се методски и дидактички оспособени да користат различни техники во своите училници. 101 од вкупниот број испитаници, односно 94,4 % се согласуваат со ова тврдење, додека пак 4 (3,74%) немаат никакво мислење, а само 2 (1,87%) од вкупниот број не се согласуваат. **Со ова се докажува првата хипотеза која гласи: X1 - Наставниците во основното образование сметаат дека се методски и дидактички оспособени да користат различни техники за управување со училницата.** Имаме поделени мислење меѓу наставниците за групирање на учениците според нивото на знаење на учениците, за време на часот - 24 (22,4%) од испитаниците воопшто не ја практикуваат оваа техника. **102 (95,33 %) од испитаниците сметаат дека техниките за управување со училницата имаат различна зачестеност во зависност од потребите и целите на часот и со оваа анализа ја потврдуваме втората поставена хипотеза која гласи: X2 - Техниките за управување со училницата имаат различна зачестеност, во зависност од потребите и целите на наставниот час.** 85 (79,43%) од испитаниците разговараат со претходните наставници на учениците за да соберат повеќе информации за нив, додека пак 11 (10,28%) од нив не ја практикуваат оваа техника. Според податоците во табелата може да забележиме дека најзачестени се следниве техники: користење на различен распоред за седење во зависност од целите на часот, информирање на учениците за тоа кои се целите и очекувањата од часот, различно позиционирање на наставникот во училницата, како и

навременото започнување на часот. Најмалку применувана техника според анализата на податоците е групирањето на учениците според нивото на знаење. Голем број од наставниците не се согласуваат со тврдењето: „Ги групирам моите ученици според нивото на знаење - диференцирано учење“, а можни се неколку причини за ваквиот исход. Диференцираното учење бара дополнителна подготовка, наставни материјали и организација, што може да биде предизвик за наставниците, особено ако имаат големи одделенија или недоволна поддршка. Исто така некои наставници можеби сè уште се придржуваат кон класичниот начин на предавање, каде што сите ученици ја следат истата содржина на ист начин, наместо да користат методи на индивидуализација и прилагодување на наставата.

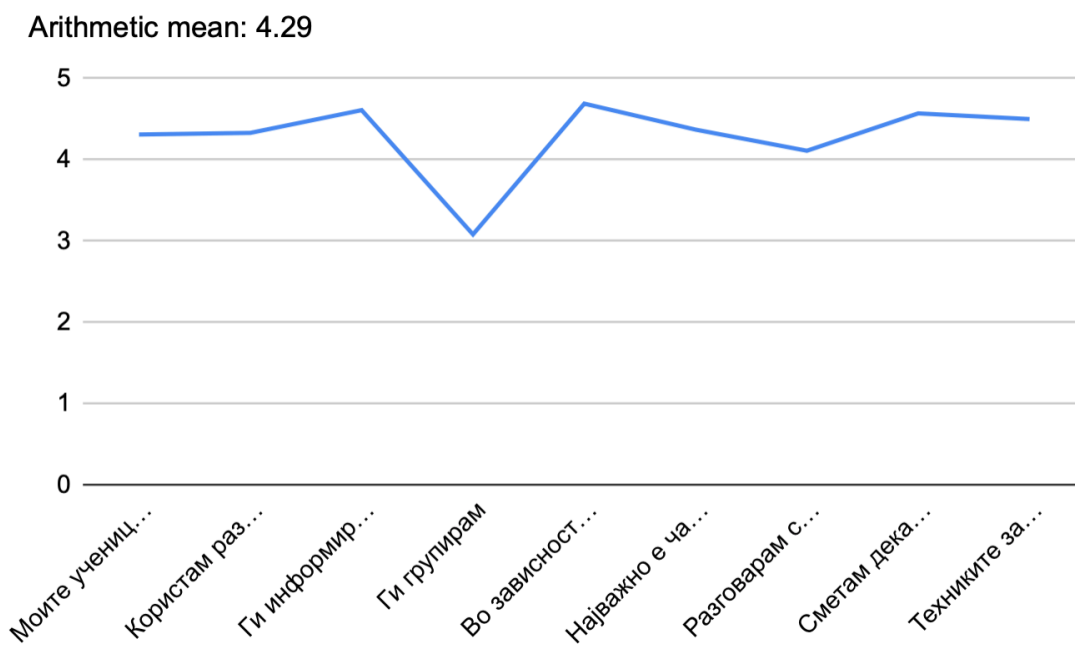
Табела 5. Одговори на испитаниците од вториот дел од прашалникот „Техники за управување што ги користи наставникот“

	Категории одговори	Воопшто не се согласувам		Не се согласувам		Немам мислење		Се согласувам		Потполно се согласувам		М
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
1.1	Учениците се вклучени во процесот на поставување правила	0	0	3	2,8	14	13,08	37	34,58	53	49,53	4,31
1.2	Користам различен распоред за седење	1	0,93	4	3,74	10	9,35	36	33,64	56	52,34	4,33
1.3	Ги информирам учениците за моите очекувања	1	0,93	1	0,93	1	0,93	33	30,84	71	66,36	4,61
1.4	Ги групирам моите ученици според нивото на знаење	24	22,43	18	16,82	16	14,95	23	21,5	26	24,3	3,08
1.5	Во зависност од активностите на часот	0	0	1	0,93	2	1,87	26	24,3	78	72,9	4,69

	различно сум позиционира во училницата											
1.6	Најважно е часот да го почнам навреме	0	0	2	1,87	12	11,21	37	3,58	56	52,34	4,37
1.7	Разговарам со претходните наставници на учениците за да соберам повеќе информации за нив	4	3,74	7	6,54	11	10,28	36	33,64	49	45,79	4,11
1.8	Сметам дека методски и дидактички сум оспособена да користам различни техники	0	0	2	1,87	4	3,74	32	29,91	69	64,49	4,57
1.9	Техниките за управување со училницата имаат различна зачестеност	0	0	0	0	5	4,67	44	41,12	58	54,21	4,5

На следниот графикон прикажана е аритметичката средина од дадените одговори на сите 9 тврдења.

Графикон 5. Аритметичка средина од одговорите на наставниците

3.1.3. Трет дел - Клима во училницата

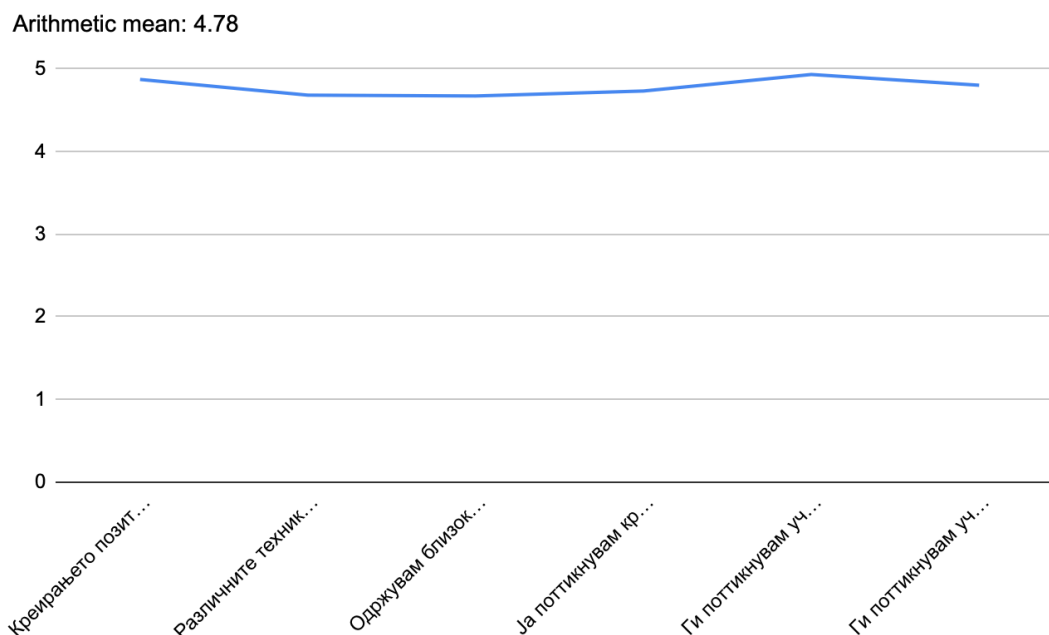
Во третиот дел од прашалникот ќе дискутираме за одговорите на испитаниците поврзани со атмосферата којашто преовладува во нивната училница. Може да забележиме дека 107 (100%) од испитаниците сметаат дека креирањето позитивна клима во училницата придонесува за подобра реализација на наставниот процес, ги поттикнува учениците да се почитуваат едни со други, ги поттикнува учениците заеднички да доаѓаат до решенија за поставените задачи, да поставуваат прашања и да дискутираат. 105 од испитаниците го искажаа своето мислење дека различните техники и методи коишто ги користат на својот час влијаат позитивно врз климата во нивната училница, со што на посреден начин се докажува третата поставена хипотеза која гласи: **Х3 - Различните техники и методи коишто ги користат наставниците на својот час влијаат позитивно врз климата во нивната училница.** 105 (98,13%) од испитаниците одржуваат близок контакт со своите ученици (пристапни се, комуницираат со нив индивидуално, ги инкорпорираат нивните интереси во одредени активности на часот...) и ја поттикнуваат креативноста и самоизразувањето кај своите ученици. На сите тврдења од петстепената скала на процена добиени се високопозитивни одговори на наставниците што укажува дека тие проценуваат дека имаат високоразвиени вештини за создавање позитивна клима во училницата. Секако треба да се има предвид субјективноста на самата техника и веродостојоста на одговорите да биде заменета со изразување на нивниот став во однос на посакуваната наместо реалната состојба.

**Табела 6. Одговори на испитаниците од третиот дел од прашалникот
„Клима во училиница“**

	Категории одговори	Воопшто не се согласувам		Не се согласувам		Немам мислење		Се согласувам		Потполно се согласувам		М
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
2.1	Креирањето позитивна клима во училиницата, придонесува за подобра реализација на наставниот процес	0	0	0	0	0	0	14	13,38	93	86,92	4,87
2.2	Различните техники и методи коишто ги користам на својот час влијаат позитивно врз климата	0	0	0	0	2	1,87	30	28,04	75	70,09	4,68
2.3	Одржувам близок однос со своите ученици	0	0	0	0	2	1,87	31	28,97	74	69,16	4,67
2.4	Ја поттикнувам креативноста кај своите ученици	0	0	0	0	2	1,87	25	23,36	80	74,77	4,73
2.5	Ги поттикнувам учениците да се почитуваат едни со други	0	0	0	0	0	0	8	7,48	99	92,53	4,93
2.6	Ги поттикнувам учениците заеднички да доаѓаат до решенија за поставените задачи	0	0	0	0	0	0	21	19,63	86	80,37	4,8

На следниот графикон број 6 е прикажана аритметичката средина од дадените одговори од сите 6 тврдења.

Графикон 6. Аритметичка средина од одговорите на наставниците

3.1.4. Четврти дел - Однесувањето на учениците

Во табела број 7 се прикажани резултатите од одговорите на наставниците поврзани со 13 тврдења од четвртиот дел од Прашалник 1. Може да забележиме дека 107 (100%) од испитаниците се согласуваат дека воспоставувањето на јасни правила и процедури позитивно влијае врз однесувањето на нивните ученици во училницата. **Со овие добиени резултати ја докажуваме хипотезата број 4.** Исто така, нивните ученици се запознати и свесни за последиците од непримерното однесување. Наставниците разговараат со своите ученици за причините за нивното несоодветно однесување и користат различни невербални

знаци со цел да опоменуваат ученици за несоодветно однесување (пр. гледање во очи - задржување на поглед, приближување до местото каде што ученикот седи). Наставниците се изјаснија дека ги информираат родителите за доброто и примерно однесување на нивното дете. 107 (100%) од испитаниците сметаат дека одржувањето на динамиката на часот позитивно влијае врз однесувањето на нивните ученици во училницата. Наставниците се согласуваат со тврдењето: „Успешното одржување на дисциплината во училницата придонесува за позитивна атмосфера во училницата“ - **со што се докажува поставената хипотеза број 5**. Добиените резултати од тврдењето: „Игнорирам одредено несоодветно однесување доколку не го попречува часот“ се поделени. 45 (21,05%) од испитаниците не се согласуваат со ова тврдење, 17 (15,89%) немаат мислење и 45 (42,05%) се согласуваат. 18 (16,82%) од испитаниците не користат прашалници за самооценување на однесувањето на учениците во училницата, додека пак 71 (66,36%) ја практикуваат оваа техника на своите часови. 4 (3,74%) од испитаниците сметаат дека информирањето на родителите за несоодветно однесување на ученикот помага за подобрување на неговото однесување, а 85 (79,44%) се согласуваат дека информирањето помага за подобрување на однесувањето.

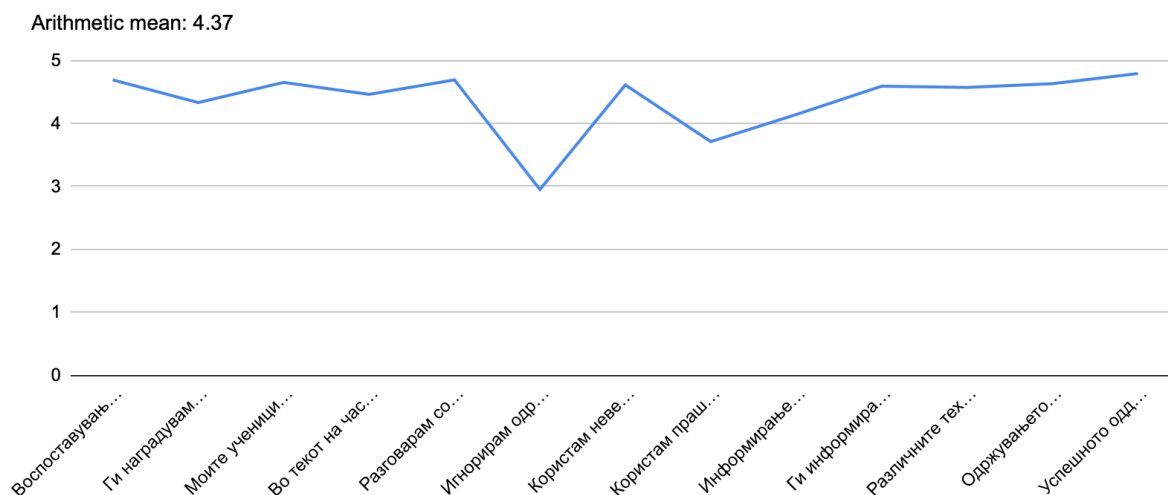
**Табела 7. Одговори на испитаниците од четвртиот дел од прашалникот
„Однесувањето на учениците“**

	Категории одговори	Воопшто не се согласувам		Не се согласувам		Немам мислење		Се согласувам		Потполно се согласувам		М
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
3.1	Воспоставувањето на јасни правила и процедури позитивно влијае врз однесувањето на учениците	0	0	0	0	2	1,87	29	27,1	76	71,03	4,69
3.2	Ги наградувам учениците за добро и примерно однесување	1	0,93	2	1,87	16	14,95	30	28,04	58	54,21	4,33
3.3	Моите ученици се запознаени и свесни за последиците од непримерното однесување	0	0	0	0	4	3,74	29	27,1	74	69,16	4,65
3.4	Во текот на часот издвојувам време за да дадам фидбек на учениците	0	0	2	1,87	9	8,41	34	31,78	62	57,94	4,46
3.5	Разговарам со моите ученици за причините за нивното несоодветно однесување	0	0	0	0	2	1,87	29	27,1	76	71,03	4,69
3.6	Игнорирам одредено несоодветно однесување доколку не го попречува часот	23	21,05	22	20,56	17	15,89	27	25,23	18	16,82	2,95
3.7	Користам невербални знаци со цел да опоменам ученик за несоодветно однесување	0	0	1	0,93	5	4,67	29	27,1	72	67,29	4,61
3.8	Користам прашалници за самооценување на	7	6,54	11	10,28	18	16,82	41	38,32	30	28,04	3,71

	однесувањето на учениците											
3.9	Информирањето на родителите за несоодветното однесување на ученикот помага за подобрување на неговото однесување	2	1,87	2	1,87	18	16,82	42	39,25	43	40,19	4,14
3.10	Ги информирам родителите за добро и примерно однесување на нивното дете	0	0	2	1,87	9	8,41	20	18,69	76	71,03	4,59
3.11	Различните техники и методи коишто ги користам на својот час влијаат позитивно врз однесувањето	0	0	0	0	7	6,54	32	29,91	68	63,55	4,57
3.12	Одржувањето на динамиката на час позитивно влијае врз однесувањето на учениците	0	0	0	0	6	5,61	28	26,17	73	68,22	4,63
3.13	Успешното одржување на дисциплината во училницата придонесува за позитивна атмосфера во училницата	0	0	0	0	2	1,87	18	16,82	87	81,31	4,79

На следниот графикон број 7 е прикажана аритметичката средина од дадените одговори од сите 13 тврдења.

Графикон 7. Аритметичка средина од одговорите на наставниците

3.1.5. Петти дел - Стратегии

Мнозинството од испитаниците искажаа дека често применуваат различни техники и методи на работа во зависност од содржините и целите на часот, што оди во прилог на потврдувањето на **хипотезата број 6**. Кога планираат активности, наставниците го земаат предвид и претходното знаење на учениците. Исто така, често планираат активности за работа во група или парови и за учениците коишто побрзо завршуваат со главната задача, секогаш имаат подготвено дополнителен материјал и активности за работа. 98 (91,59%) од испитаниците секогаш или често моделираат како задачата треба да биде завршена пред учениците да започнат со работа. 103 (96,26%) од наставниците, секогаш или често, за време на своите часови одат до секој ученик да проверат дали успешно ја завршува задачата. Наставниците преферираат да користат пофалби наместо казни за своите ученици. Најголем дел од наставниците

користат пофални зборови кога ученикот добро ја завршил својата задача со што **ја потврдуваме поставената хипотеза бр. 7.** Во табелата можеме да забележиме дека наставниците често користат технологија на својот час. (компјутер, лаптоп, смарт-табла, презентации, онлајн игри или квизови)

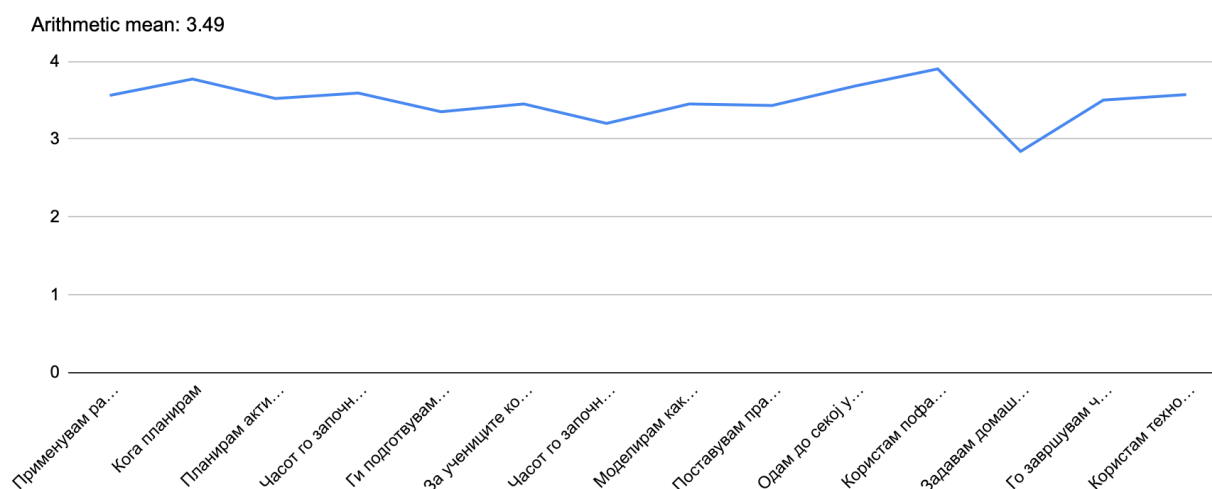
Табела 8. Одговори на испитаниците од петтиот дел од прашалникот

	Категории одговори	Никогаш		Ретко		Често		Секогаш		М
		f	%	f	%	f	%	f	%	
4.1	Применувам различни техники и методи на работа во зависност од содржините и целите на часот	0	0	5	4,67	37	34,58	65	60,75	3,56
4.2	Кога планирам активности, го земам предвид и претходното знаење на учениците	0	0	1	0,93	23	21,5	83	77,57	3,77
4.3	Планирам активности за работа во група или парови	0	0	9	8,41	33	30,84	65	60,75	3,52
4.4	Часот го започнувам со објаснување на целта за тој час	1	0,93	5	4,67	31	28,97	70	65,42	3,59
4.5	Ги подготвувам моите ученици за транзиции	9	8,41	10	9,35	23	21,5	65	60,75	3,35
4.6	За учениците коишто побрзо завршуваат со главната задача, секогаш имам подготвено дополнителен материјал и активности за работа	0	0	6	5,61	47	43,93	54	50,47	3,45
4.7	Часот го започнувам на поразличен, необичен начин	3	2,8	16	14,95	45	42,06	43	40,19	3,2
4.8	Моделирам како задачата треба да биде извршена пред учениците да започнат со работа	0	0	9	8,41	41	38,32	57	53,27	3,45
4.9	Поставувам прашања од типот: 'Што треба да правите прво?'	2	1,87	7	6,54	41	38,32	57	53,27	3,43

	или 'Треба да работите во група или во пар' сè со цел проверка дали учениците ги разбрале инструкциите									
4.10	Одам до секој ученик да проверам дали успешно ја завршува задачата	0	0	4	3,74	26	24,3	77	71,96	3,68
4.11	Користам пофални зборови кога ученикот ја завршил добро својата задача	0	0	0	0	11	10,28	96	89,72	3,9
4.12	Задавам домашна работа секој ден	15	14,02	21	19,63	37	34,58	34	31,78	2,84
4.13	Го завршувам часот со активност за рефлексја на наученото	0	0	9	8,41	36	33,64	62	57,94	3,5
4.14	Користам технологија на својот час	0	0	4	3,74	38	35,51	65	60,75	3,57

На следниот графикон број 8 прикажана е аритметичката средина од дадените одговори од сите 14 тврдења.

Графикон 8. Аритметичка средина од одговорите на наставниците

3.1.6. Одговори од квалитативен тип - описни одговори

На последното прашање во Прашалник бр. 1 коешто гласи: „Наведете неколку техники коишто ги користите за време на вашите наставни часови коишто придонесуваат за позитивна и пријатна клима (атмосфера) во вашата училиница.“ - испитаниците дадоа различни одговори кои овозможуваат понепосреден увид во нивната работа и случувањата во училиницата. Во продолжение ги презентираме нивните одговори во оригинална форма како што беа напишани во прашалникот:

1. Работа во групи и парови, рефлексива, моделирање како да се извршува задачата пред учениците да започнат со работа.
2. Заедничко креирање на правилата кои сите ќе ги следиме. Индивидуални и групни системи за награди за да се стимулира позитивно однесување во училиште. Конкретен фидбек на час, а и за општо однесување, како и конкретни примери како да се подобри однесувањето. Организирање активности базирани на интересите на учениците.
3. Игра на улоги, раскажување приказни, раскажување лични искуства, различни игри.
4. Награди, пофалби, задавање задачи кои ќе им го задржат вниманието на учениците.
5. Една интересна техника е ученикот да биде наставник, а наставникот да биде ученик; децата го сакаат ова и „се тепаат“ кој да биде наставник бидејќи добиваат на важност и значење; секако, ученикот мора добро да се спреми за часот!

6. Претходно определни места, активности кои дозволуваат сите ученици да учествуваат како Сократов семинар или предизвикувачки теми за дебата, мали награди (стикер, бонбона/овошје)
7. Причини-последиви, презентации, гатанки.
8. Секогаш ги наградувам учениците после добро завршена задача со некаква игра како награда. Користам Random Group Generator, Spinning Wheel, кога ќе треба да разместам ученик поради недисциплина, им велеам самите да одберат место каде што ќе бидат пофокусирани и ќе можат да работат, дискусии на теми кои се актуелни за децата, дозволувам слушање музика (преку слушалки) додека работат на одредена задача и сл.
9. Ги поздравувам учениците со насмевка и по име при секој час. Започнувам со краток разговор или прашање за нивниот ден. Поставувам јасни правила кои се насочени кон почитување и соработка. Ги наградувам позитивните однесувања, најчесто со пофалби, а кај помалите и со значки или други мали награди.
10. Најпрво, се трудам да создадам безбеден, интересен и удобен простор во училиницата, каде што учениците ќе сакаат да доаѓаат. Се обидувам да воспоставам блискост со нив (колку што е можно и соодветно), покажувајќи дека ме засегаат тие и тоа што им се случува, но задржувам професионална дистанца. Ги мотивирам со интересни и креативни/забавни пристапи кон учењето и совладувањето на материјалот, и секогаш се трудам да издвојам време за „еден на еден“ проверка/разговор кога е потребно. Им помагам да се изразат креативно, да развиваат нови вештини и да ги подобрат постоечките. Се обидувам да има конзистентност во правилата и дисциплината, но сакам часовите да бидат интерактивни, со активно учество на учениците. Понекогаш не успеваат сите планирани методи, но затоа флексибилноста е исто толку важна како и принципиелноста.

11. Музиката помага многу, мотивирам со додатен одмор надвор за добро завршена задача, сертификат за Свезда на неделата (ученикот кој има добро поведение и завршени обврски).
12. Работа во парови и групи, започнување на денот со разговор, позитивни коментари.
13. Зависно од материјалот, меѓутоа често кога децата работат самостојно, знам да пуштам тивка музика во позадина. Користење на ВАК методата, односно информацијата да се сподели визуелно, аудитивно и кинестетички до ученикот.
14. Јасни рутини за секоја активност.
 - Classroom jobs (Задолженија во училницата) зададени на одредени ученици. Овие ротираат на неделно ниво. Пример: ученик кој дели маркери, ученик кој собира тетратки, помошник при делење материјали, итн.
 - Логични последици и привилегии со повод - Не употребувам награда за очекувано однесување. На пример, од сите ученици се очекува да следат инструкции, да работат културно во група и да се тивки кога пишуваат. Никој нема да добие награда за ова, но ќе добие логична последица доколку не ја изврши својата обврска. Привилегија како играње некоја игра (неповрзана со учење), дополнителен одмор надвор, правење снегулки, и слично, може да се добие само по повод празник или ако деновите се наменети за тоа.
 - Одржување на правилата - Доколку не е дозволено упаѓање во збор, веднаш, и секој пат, ученикот ќе биде опоменет или ќе има некаква последица.
 - Слушање класична музика во позадина при индивидуална работа.
 - Градење однос и зближување непосредно пред часовите и за време на одморите.

15. Јасни очекувања од учениците, поттикнување на соработка меѓу децата, слобода на искажување на своето мислење, развиен систем на награди (наместо казни), итн.
16. Користење пофалби, дури и за минимален труд и успех на ученикот, работа во парови, дискусии на интересни теми.
17. Анализа и синтеза, експерименти, препишување примери, повторување примери на глас, систематизација, моделирање.
18. Дискусии најчесто на темата што го покажува (претходното) знаење на ученикот, Позитивната клима најмногу зависи од тоа како наставникот влегува на час и со каква енергија. Сето ова внесува позитивна енергија и чувство на сигурност кај учениците.
19. Вртелешка, Играње улоги, ЗСН, Галерија, Коцка, ЗСНУ, ПЕТОРЕД, Грозд.
20. Стоп-техника, Бура на идеи, Работилница, Игра, Работен лист, Работа во пар и група, Презентирање и др.
21. Интерактивни онлајн вежби, Венов дијаграм, Речник во 4 агли.
22. Покрај сите познати техники кои се користат во наставата: Табела на предвидување, Т-табела, Бура на идеи, Снежна топка, Грозд, Венов дијаграм, ЗСУ техника... се поттикнува самостојното истражување, презентирање и изнесување на сопствените ставови.
23. Поставување прашања за привлекување на вниманието, забавни игри како вовед во содржината, слушање музика, шепотење со цел зголемување на вниманието и концентрацијата.
24. Свезда на приказната, Пајакова мрежа, Петторед, Квадрант, Скелетен приказ, Грозд и др.

25. Пофалби и поттикнување, игри за градење тимски дух, вклучување на учениците во донесувањето одлуки и др.
26. Аквариум, грозд, табела за предвидување, каменот раскажува, две ѕвезди и една желба, стоп-техника, бура на идеи и сл.
27. Техника самооценување, разговор на интересни теми, убави зборови, различни мисли извлечени од познати автори.
28. Превртена училница, туѓ чевел, ѕвезда на приказната, бинго, скелетен приказ, вокабулар во четири агли, вртелешка.
29. Играме игри или правиме активности што се во интерес на учениците, учениците имаат можност да даваат свои предлози.
30. Пофалби, стимулирања и охрабрувања, музика и релаксација, одбележување на постигањата и успехите.
31. Пуштам музика која може да ги наведе на содржината што ќе се работи или на крај од часот. Правиме пауза со ритмички вежби за цело тело или за ситна моторика.
32. Кажувам анегдота поврзана со моето учење; читање на кратка приказна; квиз, игри во парови, Бинго.

Отворениот тип на прашање кое беше вклучено во прашалникот донесе поконкретни и обемни податоци за стратегиите што ги користат наставниците во организацијата на часот. Нивните одговори одат во прилог на претходните хипотези и покажуваат дека наставниците применуваат мноштво разновидни и иновативни стратегии за создавање пријатна клима во училницата, кои се применуваат со различна зачестеност, во зависност од целта на часот и позитивно влијаат на климата во училницата.

3.2. Анализа и интерпретација на резултатите добиени од прашалникот за ученици

Прашалникот за ученици содржи прашања за практиките за управување со училиница на наставникот, гледано од три различни перспективи: техники за управување со училиницата што ги користи наставникот, клима во училиницата и однесување на самите ученици. Прашалникот има вкупно 25 тврдења и во истиот користиме Ликертова скала на проценка каде што: 1 = Никогаш; 2 = Ретко (неколку пати во текот на полугодieto); 3 = Често (на поголемиот дел од часовите); 4 = Секогаш. Целосниот прашалник е прикачен во овој труд во прилози - Прилог 2. Го пополнија вкупно 135 ученици од училиштата во градот Скопје и Битола.

Доколку ги погледнеме резултатите во табелата бр. 9 ќе забележиме дека голем дел од учениците сметаат дека нивните наставници ги охрабруваат да наоѓаат информации на различни места и дека користат различни стратегии за да им помогнат во учењето. Учениците секогаш и често се чувствуваат безбедно да споделуваат идеи во својата училиница и се согласуваат со тврдењето: „Кревам рака пред да кажам или прашам нешто“.

127 (94,07%) од учениците ги слушаат своите наставници внимателно. 128 (94,81%) од учениците не зборуваат кога зборува наставникот или друг ученик. 128 (94,81%) од вкупната бројка на ученици (135) им помагаат на другите во училиницата и ја завршуваат својата домашна работа редовно. Голем број од учениците се грижат за својата училиница да биде уредна и чиста и се запознаени со правилата во училиштето и на часот. 129 (95,55%) од учениците се секогаш подготвени за час со своите материјали. Учениците се често наградувани за доброто однесување. 128 (94,81%) од учениците тврдат дека доколку нешто не им е јасно, нивните наставници им помагаат и им објаснуваат повторно, сè додека учениците не ја завршат задачата, додека пак 3 (2,22%) од учениците воопшто не се согласуваат со ова тврдење. Наставниците секогаш ги информираат своите ученици за очекувањата за време на часот. 129 (95,55%) од учениците се

согласуваат дека наставниците организираат различни активности за работа во група или парови и дека наставниците часот го започнуваат со објаснување на целта за тој час. Учениците сметаат дека наставниците моделираат како задачата треба да биде извршена пред да започнат со работа и дека наставниците ја поттикнуваат креативноста и самоизразувањето кај своите ученици. Учениците тврдат дека наставниците често ги поттикнуваат да ги почитуваат другите ученици и заеднички со другите ученици, да доаѓаат до решенија за поставените задачи, да поставуваат прашања и да дискутираат. 126 (93,33%) од учениците се согласуваат со тоа дека нивните наставници ги информираат родителите за своето добро и примерно однесување. Учениците сметаат дека нивните наставници секогаш и често користат прашалници за учениците за самооценување на нивното однесување во училиницата. 127 (94,07%) од учениците сметаат дека успешното одржување на дисциплината во училиницата придонесува за позитивна атмосфера во нивната училиница.

Табела 9. Одговори на испитаниците (ученици)
од прашалникот

	Категории одговори	Никогаш		Ретко		Често		Секогаш		М
		f	%	f	%	f	%	f	%	
1.	Наставникот ме охрабрува да наоѓам информации на различни места	3	2,22	5	3,7	45	3,33	82	60,74	3.53
2.	Наставникот користи различни стратегии за да ми помогне да учам	3	2,22	4	2,96	48	35,56	80	59,26	3.52
3.	Се чувствувам безбедно да споделувам идеи	3	2,22	4	2,96	44	32,59	84	62,22	3.55
4.	Наставникот ме охрабрува секогаш да давам сè од себе	3	2,22	4	2,96	47	34,81	81	60	3.53

5.	Наставникот ми помага да учам од моите грешки и ми укажува дека тоа е во ред	3	2,22	5	3,7	44	32,59	83	61,48	3.53
6.	Кревам рака пред да кажам или прашам нешто	3	2,22	4	2,96	47	34,81	81	60	3.53
7.	Го/ја слушам својот/својата наставник/наставничка внимателно	3	2,22	5	3,7	43	31,85	84	62,22	3.54
8.	Не зборувам кога наставникот/наставничката или друг ученик зборува	3	2,22	4	2,96	47	34,81	81	60	3.53
9.	Им помагам на другите во училиницата	3	2,22	5	3,7	43	31,85	84	62,22	3.54
10.	Ја завршувам својата домашна работа редовно	3	2,22	4	2,96	47	34,81	81	60	3.53
11.	Се грижам за својата училиница да биде уредна и чиста	3	2,22	4	2,96	45	33,33	83	61,48	3.54
12.	Запознаен/а сум со правилата во училиштето и на час	3	2,22	3	2,22	47	34,8	82	60,74	3.54
13.	Подготвен/а сум за час со своите материјали	3	2,22	3	2,22	45	33,33	84	62,22	3.56
14.	Наградуван/а сум за доброто однесување	3	2,22	4	2,96	48	35,56	80	59,26	3.52
15.	Доколку нешто не ми е јасно, мојот/мојата наставник/наставничка ми помага и ми објаснува повторно, сè додека не ја завршам задачата	3	2,22	4	2,96	45	33,33	83	61,48	3.54
16.	Наставникот/наставничката не информира за тоа кои се очекувањата од нас за време на	3	2,22	5	3,7	46	37,07	81	60	3.52

	часот									
17.	Имаме активности за работа во група или парови	3	2,22	3	2,22	45	3,33	84	6,22	3,56
18.	Наставникот/наставничката часот го започнува со објаснување на целта за тој час	3	2,22	4	2,96	47	34,81	81	60	3,53
19.	Наставникот/наставничката моделира како задачата треба да биде извршена пред да започнам со работа	3	2,22	3	2,22	45	33,33	84	62,22	3,56
20.	Наставникот/наставничката ја поттикнува креативноста и самоизразувањето кај своите ученици	3	2,22	5	3,7	46	34,07	81	60	3,52
21.	Наставникот/наставничката ме поттикнува да ги почитувам другите ученици	3	2,22	4	2,96	45	33,33	83	61,48	3,54
22.	Наставникот/наставничката ме поттикнува заеднички со другите ученици да доаѓам до решенија за поставените задачи, да поставувам прашања и да дискутирам	3	2,22	4	2,96	47	34,81	81	60	3,53
23.	Наставникот/наставничката ги информира родителите за моето добро и примерно однесување.	3	2,22	6	4,44	44	32,59	82	60,74	3,52
24.	Наставникот/наставничката користи прашалници за учениците за самооценување	3	2,22	5	3,7	48	35,56	79	58,52	3,5
25.	Успешното одржување на дисциплината во	3	2,22	5	3,7	44	32,59	83	61,48	3,53

училницата придонесува за позитивна атмосфера									
---	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Табела 10. Споредба на аритметичките средини
на наставниците и учениците

Категории одговори	N наставници	M наставници	SD наставници	N ученици	M ученици	SD ученици	T-TEST
1. Планирам активности за работа во група или парови	107	3,52	0,65	135	3,56	0,65	-0,48
2. Часот го започнувам со објаснување на целта	107	3,59	0,63	135	3,53	0,67	0,72
3. Моделирам како задачата треба да биде извршена пред учениците да започнат со работа	107	3,45	0,65	135	3,56	0,65	-1,31

Резултатите од t-тестот се ниски и покажуваат дека не постојат статистички значајни разлики меѓу наставниците и учениците за трите тврдења. За првото тврдење: „Планирам активности за работа во група или парови.“, t-вредноста изнесува -0.48, што укажува на мала разлика меѓу двете групи. За второто тврдење: „Часот го започнувам со објаснување на целта за тој час.“, t-вредноста е 0.72, каде исто така разликата е мала. За третото тврдење: „Моделирам како задачата треба да биде извршена пред учениците да започнат со работа.“ t-вредноста е -1.31, што исто така, укажува на мала разлика. Овие резултати сугерираат дека и наставниците и учениците имаат слични ставови и практики во однос на овие активности, без значајни разлики меѓу нив.

3.3. Дискусија на резултатите

Во рамките на истражувањето беше испитано како различните техники за управување со училницата влијаат на климата во училницата и однесувањето на учениците. Резултатите ги потврдија поставените хипотези:

1. **Хипотеза Х1** – Наставниците сметаат дека се методски и дидактички оспособени за користење различни техники за управување со училницата. Оваа хипотеза е потврдена, со 94,4% од наставниците кои се согласуваат со ова тврдење.
2. **Хипотеза Х2** – Техниките за управување со училница варираат во зависност од целите на часот. Резултатите покажуваат дека 95,33% од наставниците се согласуваат со ваквото тврдење и ја потврдуваат оваа хипотеза.
3. **Хипотеза Х3** – Различните методи влијаат позитивно врз климата во училницата. 98,13% од наставниците се согласуваат дека методите за управување со училницата создаваат позитивна атмосфера.
4. **Хипотеза Х4** – Воспоставувањето јасни правила и процедури влијае позитивно на однесувањето на учениците. Оваа хипотеза е потврдена со 100% согласност од наставниците.
5. **Хипотеза Х5** – Успешното одржување на дисциплината придонесува за позитивна атмосфера. Резултатите ја потврдуваат хипотезата со 100% согласност од наставниците.
6. **Хипотеза Х6** – Различните техники за управување со училницата се применуваат во зависност од целите на наставниот час. Податоците ја потврдуваат оваа хипотеза.

7. **Хипотеза Х7** – Поголемиот дел од наставниците претпочитаат пофалби наместо казни. 94,07% од учениците потврдуваат дека нивните наставници користат пофалби за добро однесување.

Како заклучок, резултатите од истражувањето ја потврдуваат важноста на примената на различни методи и техники за управување со училницата, кои имаат позитивен ефект врз дисциплината, климата во училницата и однесувањето на учениците.

ЗАКЛУЧОК

Овој магистерски труд е напишан во три различни дела: теоретски дел, методологија на емпириското истражување и на крај, анализа и интерпретација на самите резултати.

Трудот ја истражува важноста на техниките на управување со училницата кои ги користи наставникот и нивниот ефект врз ставовите и однесувањето на учениците, како и на атмосферата во класот. Различните техники на управување и севкупната организација на наставата можат значително да влијаат на дисциплината, мотивацијата и соработката во училницата, а со тоа и на целокупниот успех на учениците. Со ова истражување заклучуваме дека организацијата на наставата и успешното управување со училницата е комплексен процес кој зависи од бројни фактори, а примената на соодветни стратегии од страна на наставникот може да создаде позитивна клима и да го подобри искуството за учениците. Управувањето со училница е комплексен процес кој бара внимателно планирање и организација на времето, просторот и однесувањето на учениците. Ефикасното управување обезбедува продуктивна и позитивна клима во училницата која ја подобрува динамиката на наставата и ги намалува потенцијалните пречки за време на наставните часови. Клучните елементи како што се навремен почеток на часот, соодветен распоред на седење, јасни правила и процедури, како и ефективно справување со прекини и премини меѓу активностите, се основа за успех во управувањето со училницата. Поставувањето на овие принципи не само што ги подобрува условите за учење, туку и го поддржува развојот на дисциплина, мотивација и активно учество на учениците. Прашањето за дисциплината и управувањето со непримерното однесување кај учениците е еден од најголемите предизвици за наставниците, особено за почетниците. Причините за лошото однесување може да се поврзат со различни фактори, како што се домашната средина, проблеми во училницата или индивидуалните карактеристики на учениците. Превентивните мерки, како што се прилагодувањето на наставната програма и активностите на интересите на

учениците, можат значително да ја намалат појавата на лошо однесување. Истовремено, раното препознавање на непримерното однесување и неговото брзо и ненападно решавање играат клучна улога во одржувањето на дисциплината во училницата. Употребата на награди и казни, како и примената на различни модели за справување со лошото однесување, се важни стратегии за ефикасно управување со училницата. Климата во училницата има големо влијание врз образовниот процес и резултатите на учениците. Создавањето пријатна и поддржувачка средина е клучно за мотивирањето на учениците и нивно успешно учење. Односот меѓу наставникот и учениците, физичката средина и позитивните очекувања се основни аспекти кои влијаат на климата во училницата. Разбирањето, ентузијазмот и поддршката од наставникот, како и создавањето на услови за соработка и индивидуален напредок, водат кон позитивен развој на учениците. Мерењето и проценката на климата, како и активното вклучување на учениците во процесот на создавање на повратни информации, се неопходни за постојано подобрување на атмосферата во училиштето и училницата. На тој начин, наставниците можат да создадат услови за целосен развој на учениците и да го зголемат нивниот успех во образовниот процес.

Ова истражување има за цел да го осветли влијанието на различните методи и стратегии што наставниците ги применуваат за да создадат стимулативна средина за учење. Според добиените податоци, техниките за управување со училница значително влијаат врз создавањето на позитивна клима во училницата, што пак води до подобро однесување на учениците и нивно подобро учење.

Примената на различни наставни методи кои одговараат на потребите на учениците и целите на наставата се покажа како клучна за успешна комуникација и ефективно управување со училницата. Позитивната клима во училницата, каде што се утврдени јасни правила и процедури, како и практикувањето на техники за одржување дисциплина, создаваат услови за продуктивно учење и развој на учениците.

Ова истражување ја нагласува важноста од постојано усовршување на наставниците и примената на иновативни наставни техники за да се создаде најдобрата можна атмосфера за учење. Наставниците кои активно се грижат за создавање позитивна и мотивирачка клима во училницата имаат значително влијание на успехот на учениците, што ја прави оваа тема значајна за натамошни истражувања и практична имплементација.

БИБЛИОГРАФИЈА

1. Адамческа, С. (1996). Активна настава (методички основи), Скопје: Легис.
2. Ангеловска, А. (2006). Проект за подобрување на училишната клима, Прирачник за наставници, Скопје: Женска акција.
3. Ангелоска-Галевска, Н. (2021). Планирање на научно истражување, Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филозофски факултет.
4. Ангелоска-Галевска, Н. (2020). Академско говорење и пишување, Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филозофски факултет.
5. Ангелоска-Галевска, Н. (1998). Квалитативни истражувања во воспитанието и образованието, Битола: Киро Дандаро.
6. Атанасоска, Т. (2008). Менаџирање во училница, Битола: Универзитет „Св. Климент Охридски“, Педагошки факултет.
7. Блажева, А. & Чонтева, А. (2008). Прирачник со работилници со современи и креативни методи на учење, техники на учење и менаџмент во училница, Скопје: Алгоритам центар.
8. Борќевиќ, Ј. (1997). Настава и учење у современој школи, Београд, Учителски факултет у Београд.
9. Бошевска, Л. (2008). Менаџмент во училница и потребни вештини на наставникот, Битола, Херакли - Комерц.

10. Бошковска Р., Ивановска М., Мојаноска В., Панкова Д., Петровиќ Е., Пешевска - Митановска А., Трпевска С., Чонтева Ж., (2016). Водич за работа на училишниот инклузивен тим - Инклузивно образование, Скопје: Биро за развој на образованието.
11. Велковски, З., Томевска-Илиевска, Е., Тасевска, А., (2012). Современи пристапи во процесот на поучување на учениците со посебни образовни фактори, Инклузивно образование - состојба и предизвици, Сојуз на дефектолози на Р. Македонија, Министерство за образование и наука, Филозофски факултет - Институт за дефектологија.
12. Вилотијевиќ, М. (1999). Дидактика 2, *Теорија на настава и учење*, (241-328).
13. Дамјановски, А. (1990). Ученикот во наставата, Скопје: Просветно дело.
14. Дамјановски, А. (1993). Индивидуализација на наставата, Скопје: Просветно дело.
15. Дамјановски, А. (1989). Ученикот во наставата, Скопје: Просветно дело.
16. Делчева - Диздаревиќ, Ј., Делчев Ѓ. (2006) Прирачник за наставници (Guide for teachers), Скопје: АД Просветно дело.
17. Илиевски, А. (1999). Теоретските основи на наставата, Битола: Биангл.
18. Илиќ, Б. (2015). Методи на учење и поучување во наставата по странски јазици, Скопје: Филозофски Факултет.
19. Јаневски, В., Андонова Митревска, Т., Ангелеска, Н., Стројманова, Р., & Гочев, М. (2013). Креативен пристап во наставата: прирачник за наставници кои

развираат критичко мислење кај учениците, Скопје: Фондација отворено општество - Македонија.

20. Малчески, Р., Малческа, Ц., & Малческа, Ф. (2010). Стратегии и техники на учење и подучување, Скопје: ФОН универзитет.

21. Маус, Д. и Рејнолдс, Д. (2011). Ефективна настава, Скопје: Арс Ламина - Публикации.

22. Миовска-Спасева, С. (2005). Прагматистичката педагогија и основното образование, Скопје: Селектор.

23. МОН, (2005). Национална програма за развој на образованието 2005- 2015 год., Скопје: МОН.

24. Петковска, Б. (2008). Методика на креативната настава по предметот Македонски јазик во нижите одделенија на основното училиште, Скопје: Магор.

25. Петковски, К. (1998). Менаџмент во училиште, Скопје: НИРО „Просветен работник“.

26. Попова-Коскарова, Р. (2008). Стратегии, модели и техники за успешно менаџирање со одделението или класот, Скопје: Јофи –скен.

27. Поповски, К. (1984). Оспособување на учениците за самостојно учење, Скопје: Просветно дело.

28. Поповски, К. (1992). Знаењето и неговото усвојување, Скопје: Просветно дело.

29. Поповски, К. (1997). Психолошки основи на современата настава, Скопје: Просветно дело.
30. Попоски, К. (1998). Успешен наставник, Скопје: НИРО Просветен работник.
31. Ристевска, С. (1998). Односот на наставникот кон личноста на ученикот, Скопје: Педагошки завод на Македонија.
32. Сивевска, Д. (2012). Емоционалната клима и однесувањето на учениците во училиштето, Скопје: Филозофски факултет.
33. Скривенер, Џ. (2017). Техники за управување со училница, Скопје: Арс Ламина - Публикации.
34. Соклевски, Т., (2004). Наставникот како менаџер ео теоретската настава. Скопје: Воспитни крстопати бр. 85.
35. Станковска, Б. (2012). Менаџирање и примена на развојните стратегии за зајакнување на дидактичката компонента во наставата, Скопје: Филозофски Факултет.
36. Стојановска, В. (2002). *Интерно стручно усовршување на наставниците во основното училиште*. Скопје: Просветно дело, бр. 4
37. Стојановска, В. (2001). *Училишните педагози и вреднувањето на работата на наставниците*. Скопје: Просветно дело, бр.5
38. Стојановска, В. (1998). *Оспособување и стимулирање на наставниците за примена на современа наставна технологија*. Зборник „Општествената транзиција и образованието“. Скопје: Филозофски факултет

39. Стојановска, В. (1997). *Перманентното образование на наставниците – императив на нашето време*. Зборник „Перманентното образование и учење на XXI век, како филозофски и педагошки основи на теоријата практиката во сферата на едукацијата”. Скопје: Педагошки факултет „Св. Климент Охридски”
40. Стоилковска, А. (2005). Како да се изгради здрава училишна клима, Битола: Херакли комерц.
41. Томевска-Илиевска, Е. (2015). Интерактивни пристапи во наставата, Скопје: Филозофски факултет.
42. Тофовиќ-Ќамилова, М. (1994). Уметничката литература и педагошките чувства, Скопје: Метафорум.
43. Трајков, Б., (2007). Прирачник за ефикасен менаџментот, Скопје: Имор.
44. Камберски, К. (1994). Од буквар до универзитет, Скопје: Просветно дело.
45. Крстиќ, Е. (2020). Организација на процесот на учење кај учениците од основното воспитание и образование, Скопје: Филозофски факултет.
46. Учета, Б. (2018). Компетенции на наставникот за менаџирање на наставниот процес, Скопје: Филозофски факултет.
47. Христовска, Е. (2015). Менаџирање на средината за учење во основните училишта, Скопје: Филозофски Факултет.
48. Џемајли, А. (2016). Интерактивно поучување во рана училишна возраст, Скопје: Филозофски Факултет.

49. Angeloska-Galevska, N., (2010). Preparation of Teachers towards Education for All, UNESCO, Sofia University St Kliment Ohridski. Sofia: Paradigma.
50. Angeloska-Galevska, N., Iliev, D., (2011). Evaluation in Education in the Republic of Macedonia', Balkan Society of Pedagogy and Education. University of Belgrade, Faculty of Philosophy: 2011.
51. Angeloska-Galevska, N.; Jacova, Z. (2010). Qualitative Research of Inclusive Practice, Thessaloniki: Publishing house Kyriakidis Brothers S.A.
52. Akin-Little, K. A., Little, S. G., & Laniti, M. (2007). Teachers' use of classroom management procedures in the United States and Greece: A cross-cultural comparison. School Psychology International.
53. Alberto, P. A., & Troutman, A. C. (2006). Applied behavior analysis for teachers (7th ed.), Upper Saddle River, NJ: Merrill Prentice Hall.
54. Barton, E. A. (2006). Bully prevention: Tips and strategies for school leaders and classroom teachers (2nd ed.), Thousand Oaks, CA: Corwin.
55. Bailey, J. M., & Guskey, T. R. (2001). Implementing student-led conferences. Thousand Oaks, CA: Corwin.
56. Bempechat, J. (1998). "Against the odds: How "at-risk" students exceed expectations", San Francisco: Jossey-Bass.
57. Bolton, R. (1979), People Skills, New York: Simon dhe Schuster (A touchstone book).
58. Burke Walsh, K., Киранциска, С. & Лазаровски Ѓорѓиева, Т. (2009). Создавање средина за учење за 21 век, Скопје: Проект за основно

образование.

59. Delceva- Dizdarevik, J. Classroom management, Global Impact Factor for 2013
60. Delceva- Dizdarevik, J, (2010). Problems and Challenges of Education in the Republic of Macedonia, Elementary Reading and Writing Study, OSI, Tirana.
61. Delceva- Dizdarevik, J, (2011). Evaluation of the Process of Literation in the First Grade of Primary School, 14th International BASOPED Conference "Evaluation in Education in the Balkan Countries", Beograd, Serbia.
62. Dornyei, Z. dhe Murphey, T. (2003). Group Dynamics in the Language Classroom, Cambridge: Cambridge University Press.
63. Evertson, C. M. & Neal, K. W. (2006). "Looking into learning-centered classrooms: Implications for classroom management", Washington, DC: NEA.
64. Ginnis, P. (2001). The Teacher's Toolkit, Carmarthen: Crown House Publishing, Ltd.
65. Goodman, Gay; Pendergrass, R. A.(1976). Identifying, Developing and Assessing Classroom Management Competencies.
66. Gower, R. (2005). Teaching Practice Handbook, Oxford: Macmillan Education.
67. Geiger, B. (2000). Discipline in K through 8th grade classrooms, Education.
68. Hadfield, J. (1992). Classroom Dynamics, Oxford, Oxford University Press.
69. Heron, J. (1999). Helping the client, A creative practical guide, Fifth edition, London: Sage Publications.

70. Heron, J. (2008). *The complete Facilitator's Handbook*, London: Kogan Page Limited.
71. Henderlong, J., & Lepper, M.R. (2002). The effects of praise on children's intrinsic motivation, *Psychological Bulletin*.
72. Johnson, D. D., Rice, M. P., Edgington, W. D., & Williams, P. (2005). *For the uninitiated: How to succeed in classroom management*, Kappa Delta Pi Record.
73. Jones, F. H., Jones, P., & Jones, J. L. (2000). *Tools for teaching: Discipline, instruction, motivation* (1st ed.), Santa Cruz, CA: F.H. Jones & Associates.
74. Jurčić M, (2012). *Pedagoške kompetencije suvremenog učitelja*. Zagreb.
75. Kader, S. A., & Yawkey, T. D. (2002). *Problems and recommendations: Enhancing communication with culturally and linguistically diverse students*. Reading Improvement.
76. Olum, Y. (2004). *Modern Management Theories and Practices*, The 15th East African Central Banking Course, Kenya: School.
77. Pollard, A. i Tann, S. (1993). *Reflective teaching in primary school: A handbook for the classroom* (2nd ed.), London: Cassells, Continuum International Publishing.
78. Turner, J. C. (2002). The Classroom environment and student's reports of avoidance strategies, A multimethod study. *Journal of Education*.
79. Weaver L., and Wilding M., (2013). *The five dimensions of engaged teaching: A practical guide for educators*, Bloomington.

80. Whetten D. A., Cameron K. S.,(2002). Developing Management Skills, New Jersey:Prentice Hall.

81. WrenD.A., DemVoichJ.R.,(1994). Менаџмент-Процес, структура и понашање, Београд: Привредни преглед.

ПРИЛОЗИ - ПРАШАЛНИЦИ

Прилог 1.

ПРАШАЛНИК ЗА НАСТАВНИЦИ

Почитувани,

Целта на овој прашалник е да ги испита практиките за управување со училиницата од страна на наставникот, во основните училишта во градот Скопје, од три различни перспективи: техниките за управување што ги користи наставникот, климата во училиницата и однесувањето на самите ученици.

Вашите одговори ќе бидат третирали со најголема доверливост и ќе се користат само за академско-истражувачки цели. Овој прашалник е анонимен и вашето учество е доброволно. Ве молам, искрено да одговорите на поставените прашања со што ќе помогнете во реализацијата и успешноста на самото истражување.

Ви благодарам за одвоеното време.

☐ **Демографски податоци**

1. Пол

- **женски**
- **машки**

2. Возраст

- **25-30 години**
- **31-40 години**
- **41-50 години**
- **51-60 години**
- **над 60 години**

3. Работно искуство

- **до 5 години**
- **5-10 години**
- **10-20 години**
- **20-30 години**
- **над 30 години**

4. Работна позиција во училиштето

- **Одделенски наставник**
- **Предметен наставник**

- ☐ Забележете го Вашето мислење во однос на тврдењата содржани во скалата за проценка согласно дадените степени, при што:

1 = Воопшто не се согласувам

2 = Не се согласувам

3 = Немам мислење

4 = Се согласувам

5 = Во потполност се согласувам

1. Техники за управување со училницата што ги користи наставникот

Реден број	Тврдења	1	2	3	4	5
1.1	Моите ученици се вклучени во процесот на воспоставување правила во училницата (Заедно одлучуваме кои ќе бидат правилата).	1	2	3	4	5
1.2	Користам различен распоред на седење во зависност од целите на часот (Седење во полукруг, една голема маса, полн круг, без маса, свртени едни кон друг...).	1	2	3	4	5
1.3	Ги информирам учениците за тоа кои се моите очекувања од учениците за време на часот.	1	2	3	4	5
1.4	Ги групирам моите ученици според	1	2	3	4	5

	нивото на знаење - диференцирано учење (Седење на посилните ученици еден до друг и на послабите ученици исто така еден до друг).					
1.5	Во зависност од активностите на часот различно сум позициониран/а во училницата (Стојам во предниот дел од училницата, седам на стол, седам до ученик, шетам низ училница).	1	2	3	4	5
1.6	Најважно е часот да го започнам навреме.	1	2	3	4	5
1.7	Разговарам со претходните наставници на учениците за да собирам повеќе информации за нив.	1	2	3	4	5
1.8	Сметам дека методски и дидактички сум оспособен/а да користам различни техники за управување со училницата	1	2	3	4	5
1.9	Техниките за управување со училницата имаат различна зачестеност во зависност од потребите и целите на часот	1	2	3	4	5

2. Клима во училницата

2.1	Креирањето позитивна клима во училницата, придонесува за подобра реализација на наставниот процес	1	2	3	4	5
2.2	Различните техники и методи коишто ги користам на својот час влијаат позитивно врз климата во мојата училница.	1	2	3	4	5
2.3	Одржувам близок однос со своите ученици (пристапен/а сум, комуницирам со нив индивидуално, ги инкорпорирам нивните интереси во одредени активности на часот...).	1	2	3	4	5
2.4	Ја поттикнувам креативноста и самоизразувањето кај своите ученици.	1	2	3	4	5
2.5	Ги поттикнувам учениците да се почитуваат едни со други.	1	2	3	4	5
2.6	Ги поттикнувам учениците заеднички да доаѓаат до решенија за поставените задачи, да поставуваат прашања и да дискутираат.	1	2	3	4	5

3. Однесување на учениците

3.1	Воспоставувањето на јасни правила и процедури влијае позитивно врз однесувањето на моите учениците во училницата.	1	2	3	4	5
3.2	Ги наградувам учениците за добро и примерно однесување.	1	2	3	4	5
3.3	Моите ученици се запознаени и свесни за последиците од непримерно однесување.	1	2	3	4	5
3.4	Во текот на часот издвојувам време за да дадам фидбек на учениците за нивното однесување.	1	2	3	4	5
3.5	Разговарам со моите ученици за причините за нивното несоодветно однесување.	1	2	3	4	5
3.6	Игнорирам одредено несоодветно однесување доколку не го попречува часот.	1	2	3	4	5
3.7	Користам невербални знаци со цел да опоменам ученик за несоодветно однесување (пр. гледање во очи - задржување поглед, приближување до местото каде што ученикот седи).	1	2	3	4	5
3.8	Користам прашалници за самооценување ученичкото однесување во училницата.	1	2	3	4	5

3.9	Информирањето на родителите за несоодветно однесување на ученикот помага за подобрување на неговото однесување.	1	2	3	4	5
3.10	Ги информирам родителите за добро и примерно однесување на нивното дете.	1	2	3	4	5
3.11	Различните техники и методи коишто ги користам на својот час влијаат позитивно врз однесувањето на моите ученици.	1	2	3	4	5
3.12	Одржувањето на динамиката на часот позитивно влијае врз однесувањето на моите учениците во училницата.	1	2	3	4	5
3.13	Успешното одржување на дисциплината во училницата придонесува за позитивна атмосфера во училницата.	1	2	3	4	5

4. Забележете го Вашето мислење во однос на тврдењата содржани во скалата за проценка, согласно дадените степени, при што:

1 = Никогаш

2 = Ретко (неколку пати во текот на полугодieto)

3 = Често (на поголемиот дел од часовите)

4 = Секогаш

4.1	Применувам различни техники и методи на работа, во зависност од содржините и целите на часот.	1	2	3	4
4.2	Кога планирам активности го земам предвид и претходното знаење на учениците.	1	2	3	4
4.3	Планирам активности за работа во група или парови.	1	2	3	4
4.4	Часот го започнувам со објаснување на целта за тој час.	1	2	3	4
4.5	Ги подготвувам моите ученици за транзиции - преместување од една училница во друга, одење во тоалет, излегување од училиште, подготовка за заминување дома, подготовка за часот по Физичко образование...	1	2	3	4
4.6	За учениците коишто побрзо завршуваат со главната задача, секогаш имам подготвено дополнителен материјал и активности за работа.	1	2	3	4

4.7	Часот го започнувам на поразличен необичен начин (пр. раскажување интересна или некоја лична анегдота, зборување тивко...).	1	2	3	4
4.8	Моделирам како задачата треба да биде извршена пред учениците да започнат со работа.	1	2	3	4
4.9	Поставувам прашања од типот: ‘Што треба да правите прво?’ или ‘Треба да работите во група или во пар’ сè со цел проверка дали учениците ги разбрале инструкциите.	1	2	3	4
4.10	Одам до секој ученик да проверам дали успешно ја завршува задачата.	1	2	3	4
4.11	Користам пофални зборови кога ученикот ја завршил добро својата задача.	1	2	3	4
4.12	Задавам домашна работа секој ден.	1	2	3	4
4.13	Го завршувам часот со активност за рефлексija на наученото.	1	2	3	4
4.14	Користам технологија на својот час. (компјутер, лаптоп, смарт-табла, презентации, онлајн игри или квизови).	1	2	3	4

- ☐ **Наведете неколку техники коишто ги користите за време на вашите наставни часови, коишто придонесуваат за позитивна и пријатна клима во вашата училница:**

Прилог 2.

ПРАШАЛНИК ЗА УЧЕНИЦИ

Драги ученици,

Забележете го Вашето мислење во однос на тврдењата содржани во скалата за проценка согласно дадените степени за вашиот класен раководител, при што:

1 = Никогаш

2 = Ретко (неколку пати во текот на полугодието)

3 = Често (на поголемиот дел од часовите)

4 = Секогаш

Реден број	Тврдења	1	2	3	4
1.	Наставникот/наставничката ме охрабрува да наоѓам информации на различни места.	1	2	3	4
2.	Наставникот/наставничката користи различни стратегии за да ми помогне да учам. На пример: користи презентации, слики, разговор, прикажува примери.	1	2	3	4
3.	Се чувствувам безбедно во мојата училница за да споделувам идеи.	1	2	3	4
4.	Наставникот/наставничката ме охрабрува секогаш да давам сè од себе.	1	2	3	4

5.	Наставникот/наставничката ми помага да учам од моите грешки и ми укажува дека тоа е во ред.	1	2	3	4
6.	Кревам рака пред да кажам или прашам нешто.	1	2	3	4
7.	Го/ја слушам својот/својата наставник/наставничка внимателно.	1	2	3	4
8.	Не зборувам кога наставникот/наставничката или друг ученик зборува.	1	2	3	4
9.	Помагам на другите во училницата.	1	2	3	4
10.	Ја завршувам својата домашна работа редовно.	1	2	3	4
11.	Се грижам за својата училница да биде уредна и чиста.	1	2	3	4
12.	Запознаен/а сум со правилата во училиштето и на час.	1	2	3	4
13.	Подготвен/а сум за час со своите материјали.	1	2	3	4
14.	Наградуван/а сум за доброто однесување.	1	2	3	4
15.	Доколку нешто не ми е јасно, мојот/мојата наставник/наставничка ми помага и ми објаснува повторно, сè додека не ја завршам задачата.	1	2	3	4
16.	Наставникот/наставничката нè информира за тоа кои се очекувањата од нас за време на часот.	1	2	3	4
17.	Имаме активности за работа во група или парови.	1	2	3	4
18.	Наставникот/наставничката часот го започнува со објаснување на целта за тој час.	1	2	3	4

19.	Наставникот/наставничката моделира како задачата треба да биде извршена пред да започнам со работа.	1	2	3	4
20.	Наставникот/наставничката ја поттикнува креативноста и самоизразувањето кај своите ученици.	1	2	3	4
21.	Наставникот/наставничката ме поттикнува да ги почитувам другите ученици.	1	2	3	4
22.	Наставникот/наставничката ме поттикнува заеднички со другите ученици да доаѓам до решенија за поставените задачи, да поставувам прашања и да дискутирам.	1	2	3	4
23.	Наставникот/наставничката ги информира родителите за моето добро и примерно однесување.	1	2	3	4
24.	Наставникот/наставничката користи прашалници за учениците за самооценување на нашето однесување во училницата.	1	2	3	4
25.	Успешното одржување на дисциплината во училницата придонесува за позитивна атмосфера во мојата училница.	1	2	3	4